

**PANKIN PÄÄOMARAKENNE JA
VARAINHANKINTA NYKYISESSÄ JA TULEVASSA
PANKKISÄÄNTELYSSÄ**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2017

**Tekijä: Harhala Samppa
Oppiaine: Taloustiede
Ohjaaja: Junttila Juha**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä	
Harhala Samppa Oskari	
Työn nimi	
Pankin pääomarakenne ja varainhankinta nykyisessä ja tulevassa pankkisääntelyssä	
Oppiaine	Työn laji
Taloustiede	Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.)	Sivumäärä
17.11.2017	71
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tämä tutkielma kokoaa yhteen pankkeja nykyisin velvoittavat pääomien määrään ja maksuvalmiuteen sekä rahoitukseen liittyvät sääntelyt. Tutkielman tavoitteena on saada vastaus kysymykseen: Miten pankin tulee huomioida pankkisääntely pääoman ja varainhankinnan rakenteessaan? Tutkielman alussa esitellään pankkitoimintaa yleisesti ja siihen liittyviä optimointiongelmia. Pankkien kannalta optimaalinen pääomarakenne poikkeaa sosiaalisesti optimaalisesta ja tätä varten pankkisääntelyä tarvitaan. Optimaalisimman tason määrittely on haastavaa, mutta sen on arvioitu olevan 15-20 % tasolla. Pääomarakenteella on vaikutusta pankin tuottavuuteen ja menestymisen mahdollisuuksiin.</p> <p>Pankkeja voidaan säännellä usealla eri osa-alueella, joista tämä tutkielma keskittyy vain pääomaan liittyvään sääntelyyn. Tiukemman pääomasääntelyn tukijat korostavat riskejä ja tehottomuuksia, jotka johtuvat korkeammasta velkaantuneisuudesta ja viittaavat kriisiin koviin kustannuksiin. Tiukemman sääntelyn vastustajat uskovat, että korkeammat pääomavaatimukset kasvattavat merkittävästi rahoituksen välityksen kustannuksia ja hankaloittavat taloudellista aktiviteettia sekä lisäävät järjestelmäriskiä. Pääomavaatimuksia koskevat tutkimukset eivät ole havainneet pääomasääntelyillä olevan merkittäviä haittavaikutuksia. Maksuvalmiusvaatimuksen ja pysyvän varainhankinnan vaatimuksen on kuitenkin havaittu nostavan rahoituskustannuksia. IRBA-menetelmillä pankit voivat pienentää riskipainotettujen erien määrää ja siten vaadittujen pääomien määrää.</p> <p>Nykyisin täysin voimassaolevat vaatimukset ovat omia varoja edellyttävät pääomavaatimukset ja likviditeettiä turvaava maksuvalmiusvaatimus. Tulevia tai osittain käytössä olevia vaatimuksia ovat vähimmäisomavaraisuusasteen vaatimus, pysyvän varainhankinnan vaatimus ja TLAC- sekä MREL-</p>	

vaatimukset.

Tutkielman case-osassa perehdytään erään suomalaisen pankin pääomarakenteeseen ja pyritään määrittelemään pankin pääomastrategia ja pankkisääntely huomioiden pankille edullista pääomaerien ja varainhankinnan rakennetta. Tämän tukena on käytetty pankista saatuja sisäisiä dokumentteja ja tilinpäätöksiä. Pankin tilanne suhteessa nykyisiin ja tuleviin vaatimuksiin on vähintäänkin hyvä, eikä merkittäviä suosituksia toimia suunnitellusta poikkeavasti voida tämän tutkielman perusteella antaa.

Tutkielman case-osan tueksi olisi jatkotutkimuksia tehtävä ainakin katettujen joukkolainojen ja seniorilainojen hinnoitteluun liittyen, koska nämä tulevat oletettavasti olemaan jatkossa hyvin merkittävät varainhankinnan erät pankille.

Asiasanat

Basel, pankkisääntely, pääoma, varainhankinta, LCR, NSFR, MREL

Säilytyspaikka

Jyväskylän yliopiston kirjasto

KUVIOT

KUVIO 1 Esimerkit kriisin kustannuksista taloudelle	21
KUVIO 2 Basel I -sädöksen mukainen omien varojen vähimmäisvaatimuksen laskenta.....	23
KUVIO 3 Nykyiset pääomavaatimukset ja -puskurit	30
KUVIO 4 Pankkien mahdolliset reaktiot pääomavaatimuksen nostoon (Valtiovarainministeriö, 2016)	39

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Basel I -omaisuuserien riskipainoluokat.....	22
TAULUKKO 2 Tappiotyyppien luokat (EU 575/2013, 200).	27
TAULUKKO 3 Käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen määrän kerroinluokat (EU 2016/0360, 228-231).....	33
TAULUKKO 4 Vaaditun pysyvän rahoituksen määrän kerroinluokat (EU 2016/0360, 235-243).....	34
TAULUKKO 5 Havaintoja kirjallisuudesta	44
TAULUKKO 6 Suomessa toimivien pankkien pääomaerien hintoja (Thomson Reuters Eikon).....	45
TAULUKKO 7 Vaatimusten viranomaisrajat ja pankin nykytila.....	47
TAULUKKO 8 Pankin varainhankinnan arvioidut hintatasot	51

SISÄLLYS

LYHENNELUETTELO	9
1 JOHDANTO.....	11
2 PANKKITOIMINNASTA	14
2.1 Pankin tuotannon optimointi.....	14
2.2 Optimaalinen pääomarakenne	15
3 PANKKISÄÄNTELY	20
3.1 Miksi pankkeja säännellään?.....	20
3.2 Pankkeja valvovat tahot.....	21
3.3 Historia.....	22
3.3.1 Basel.....	22
3.3.2 Basel osaksi lainsäädäntöä	24
3.4 Nykyinen sääntely ja vaatimukset	24
3.4.1 Basel III.....	24
3.4.2 Riskit ja riskipainotetut erät.....	25
3.4.3 Pääomavaatimukset ja -puskurit	27
3.4.4 Maksuvalmiusvaatimus	31
3.5 Tiedossa olevat tulevat vaatimukset.....	32
3.5.1 Vähimmäisomavaraisuusaste.....	32
3.5.2 Pysyvän varainhankinnan vaatimus	32
3.5.3 TLAC	35
3.5.4 MREL	35
3.5.5 Operatiivisen riskin omien varojen vaatimuksen laskennan muutos	36
3.5.6 Luottoriskin laskennan muutokset.....	36
3.5.7 Muut tulevat vaatimukset.....	37
4 SÄÄNTELYN VAIKUTUKSET PANKIN KÄYTTÄYTYMISEEN.....	39
5 CASE: SUOMALAISEN PANKIN PÄÄOMARAKENNE JA VARAINHANKINTA	45
5.1 Pankin pääomarakenne	46
5.1.1 Voimassaolevat vaatimukset	46
5.1.2 Tulevat vaatimukset	47
5.1.3 Vakavaraisuuden ja riskienhallinta	48
5.2 Pankin varainhankinta.....	48
6 PÄÄTELMÄT JA YHTEENVETO	52
LÄHTEET	56

LIITE 1 YDINPÄÄOMAINSTRUMENTIT (CET1).....	64
LIITE 2 ENSISIJAISEN LISÄPÄÄOMAN (AT1) INSTRUMENTIT	66
LIITE 3 TOISSIJAISEN PÄÄOMAN (T2) INSTRUMENTIT	68
LIITE 4 TLAC -KELPOISET INSTRUMENTIT	70
LIITE 5 MREL-KELPOISET VELAT	71

LYHENNELUETTELO

AT1	Additional Tier 1 on Basel III -säännösten mukainen luottolaitoksen ensisijainen lisäpääoma
BCBS	Basel Committee on Bankin Supervision on pankkivalvojen kansainvälinen yhteistyöelin
BI	Business Indicator, operatiivisen riskin mittari
CET1	Common Equity Tier 1 on Basel III -säännösten mukainen luottolaitoksen ydinpääoma
CIU	Collective investment undertaking, yhteistä sijoitustoimintaa harjoittava yritys
CRAR	Capital to Risk (weighted) Assets Ratio, pääoma suhteessa riskipainotettuihin varoihin
CRD	Capital Requirements Directive on EU:n alueella toimivien pankkien vakavaraisuutta sääntelevä direktiivi, vakavaraisuusdirektiivi
CRR	Capital Requirements Regulation on EU:n alueella toimivien pankkien vakavaraisuutta sääntelevä asetus, vakavaraisuusasetus
EKP	Euroopan Keskuspankki
EM	Equity multiplier
FSB	Financial Stability Board
G-SII	Globally Systemically Important Institution on maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta tärkeä laitos
IRBA	Internal Ratings-Based Approach on luottolaitosten riskipainotettujen vastuiden laskentaan käytetty sisäisten luottoluokitusten menetelmä
LCR	Liquidity Coverage Ratio, maksuvalmiusvaatimus
MREL	Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities, omien varojen ja alentamiskelpoisten velkojen vähimmäisvaade
NSFR	Net Stable Funding Ratio, pysyvän varainhankinnan vaatimus

O-SII	Other Systemically Important Institution on muu rahoitusjärjestelmän kannalta tärkeä laitos
ROA	Return On Assets, sijoitetun (kokonais)pääoman tuotto (%)
ROE	Return On Equity, oman pääoman tuotto (%)
RVV	Rahoitusvakausvirasto
RWA	Risk Weighted Assets on luottolaitoksen riskipainotetut varat
TLAC	Total Loss-Absorbing Capacity, tappioiden kokonaissietokyky
T1	Tier 1 tarkoittaa Basel III -säännösten mukaisia luottolaitoksen ensisijaisia omia varoja, joka sisältää CET1 ja AT1 pääomat
T2	Tier 2 tarkoittaa Basel III -säännösten mukaisia luottolaitoksen toissijaisia omia varoja
YTM	Yield to maturity
YVM	Yleinen valvontamekanismi
WACC	Weighted Average Cost of Capital, pääoman painotettu keskimääräinen kustannus

1 JOHDANTO

Tämän tutkielman tarkoitus on kerätä yhteen dokumenttiin pankkeja ja rahoituslaitoksia nykyisin koskevat ohjeistukset ja määräykset pankkisääntelystä ja pohtia niiden vaikutuksia erään suomalaisen pankin pääomarakenteeseen ja varainhankintaan liittyviin asioihin. Tutkimuskysymys on: Miten pankin tulee huomioida sääntely pääoma- ja varainhankintastrategioissaan?

Pankkisääntelyllä viitataan lähinnä Baselin pankkivalvontakomitean antamiin standardeihin ja suosituksiin pankin pääomarakenteesta. Pääomalla viitataan pankin oman pääoman eriin yleisesti. Suomea koskien EU on osittain antanut omat suositukset ja määräykset, perustuen kuitenkin Baselin komitean ehdotuksiin. Vuonna 1974 perustettu Baselin komitea määrittelee kansainväliset standardit pankkien sääntelyitä koskien, alkuperäisenä tavoitteenaan yhtenäistää kansainvälinen valvonta kattamaan koko pankkisektori riittävässä laajuudessa. Parhaiten nämä standardit tunnetaan Basel I, Basel II ja Basel III -säädöksinä. Basel I hyväksyttiin ja julkaistiin heinäkuussa 1988 ja edellytti, että vuoden 1992 loppuun mennessä pääomien ja riskipainotettujen varojen (RWA) suhde oli oltava vähintään 8 %. Basel II valmistui kesäkuussa 2004 ja toi mukanaan tarkennuksia minimipääomavaatimuksiin, pääomien riittävyyteen ja sisäisiin arviointiprosesseihin sekä ilmoitusvelvollisuuteen. Basel III -säädos hyväksyttiin joulukuussa 2010. Basel III tarkensi aikaisemman sopimuksen kohtia ja laajensi vaatimuksia uusilla osa-alueilla, kuten vastasyklisillä pääomapuskureilla, likviditeettivaatimuksilla ja rajoituksilla velkaantumisasteessa. Osa Basel III:n tuomista vaatimuksista, esimerkiksi likviditeetin riittävyyteen liittyvä maksuvalmiusvaatimus ja kestävään rahoitus pohjaan liittyvä pysyvän varainhankinnan vaatimus, on vasta osittain täytetty. Maksuvalmiusvaatimus edellyttää, että likviditeettipuskuri on vähintään kuukaudessa ulosmenevien stressitettävien kassavirtojen suuruinen. Pysyvän varainhankinnan vaatimus edellyttää pankeilta pysyvämpää rahoitusta ja kannustaa käyttämään vakaita rahoituslähteitä. (History of the Basel Committee, 6.2.2017.)

Finanssikriisi osoitti, että Basel II -säädöksen pääomavaatimukset olivat riittämättömät, koska pankit ajautuivat ongelmiin, vaikka suurin osa niistä täytti vaaditut minimipääomavaatimukset (Rossignolo, Fethi & Shaban, 2013, 1323).

Muun muassa tämän johdosta pankkien vakavaraisuus- ja pääomavaatimuksiin on tehty muutoksia, jotka ovat astuneet tai astumassa voimaan lähiaikoina. Pankkien täytyy reagoida tiukentuneisiin sääntelyvaatimuksiin, mikä vaikuttaa pankin riskienhallintaan ja resurssien kohdentamiseen (Ayadi, Naceur, Casu & Quinn, 2016, 15). Tämän vuoksi pankkien tulee mahdollisesti muuttaa varainhankinnan ja riskienhallinnan strategioita sekä kohdentaa näihin enemmän toimihenkilöiden työtä, joka puolestaan kasvattaa prosessin kustannuksia.

Pankkeja voidaan säännellä monella eri osa-alueella, kuten rajoittamalla joitain pankin toimintoja, sääntelemällä uusien pankkien markkinoille tulemista ja sääntelemällä pääomavaatimuksia (Barth, Caprio Jr. & Levine, 2004). Tämä työ keskittyy vain pääomavaatimusten sääntelyn vaikutuksiin. Kansantalouden kannalta pankkisääntely on tärkeää, koska se pienentää pankkikriisin todennäköisyyttä. On arvioitu, että rahoituskriisien negatiiviset vaikutukset bruttokansantuotteeseen ovat jopa yli 10 % (Miles, Yang & Marcheggiano, 2012, 6).

Pankkisääntelyn ajankohtaisuudesta kertoo aiheen uutisointi. Suomalaisista pankeista OP Ryhmä on kokonsa vuoksi Euroopan keskuspankin suorassa valvonnassa. 2.2.2017 EKP nosti joidenkin OP:n vastuuryhmien riskipainoja sanktiona vakavaraisuuden laskentaprosessissa esiintyneistä puutteista, jonka johdosta OP Ryhmän vakavaraisuus laski noin kaksi prosenttiyksikköä (Vänskä, 2017). Yhdysvaltain presidentti Donald Trump antoi helmikuun alussa määräyksen Yhdysvaltain pankkisääntelyn purkamiseen liittyen. Tämän johdosta Baselin pankkivalvontakomitean suunnittelemat muutokset vaatimuksiin ja riskien laskentatapaan todennäköisesti viivästyvät tai muuttuvat. (Ahtela, 2017.) Muutoksia pankkisääntelyyn aiheuttaa myös Iso-Britannian ero EU:sta. Sääntelyt EU:ssa ja Iso-Britanniassa poikkeavat osittain, mikä saattaa aiheuttaa haitallista kilpailua, ellei sääntelyä yhdenmukaisteta. (Kullas, 2017.)

Pankkisääntely tähän mennessä on ollut monien muokkauksien alla ja vaatimuksiin luultavasti tulee vielä monia muutoksia tulevaisuudessa. Pankeilta tämä vaatii sopeutumista uuteen toimintaympäristöön ja erilaisten riskienhallintamenetelmien jatkuvaa kehittämistä. Sääntelystä päättävien tahojen on syytä antaa pankeille riittävä siirtymäaika pankkien sekä talouden kustannusten minimoimiseksi. Liiketoiminnassaan ja sen kehittämisessä pankkien on jatkuvasti muistettava kunkin toimen vaikutukset sääntelyn eri osa-alueisiin.

Tutkielman case-osassa käsiteltävän pankin pääomarakenne suhteessa sääntelyyn on vähintäänkin hyvällä tasolla, eikä pankin ole tarvetta tehdä merkittäviä muutoksia strategioihinsa nykyisten tietojen perusteella. Merkittävimmät suositukset koskevat IRBA-menetelmän käyttöönottoa sekä varainhankintaan liittyen tiettyjen erien suosimista.

Työn osassa kaksi kerrotaan pankkitoiminnasta, pankin tuotannosta ja pääomarakenteesta. Osa kolme kerää yhteen pankeja velvoittavat nykyiset ja tulevat sääntelyt sekä esittelee vaatimukset kattavasti. Osassa neljä paneudutaan tutkimuksiin pääomasääntelyn vaikutuksista pankin käyttäytymiseen. Viidennessä osassa pohditaan erään suomalaisen pankin nykyistä pääomarakennetta sekä varainhankintaa kolmannessa osassa esiteltyihin vaatimuksiin ja

pankin omiin strategioihin linkittäen. Kuudes osa tiivistää tärkeimmät asiat pankkisääntelystä ja esittää tutkielman pohjalta tehdyt johtopäätökset.

2 PANKKITOIMINNASTA

Pankkien yhtenä tärkeimmistä tehtävistä on välittää rahoitusta ylijäämätalouksilta alijäämätalouksille. Suurimman tulovirran pankki saa nimenomaan rahoituksen välittämisestä maksamalla ylijäämätalouksien (tallettajat) tarjoamille talletuksille pienempää korkoa kuin mitä perii alijäämätalouksille (luototettavat) annettavista luotoista. Tätä välitysmarginaalia kutsutaan korkokatteeksi. Ennalta tutkimalla ja jälkeempään valvomalla pankki pyrkii pienentämään tallettajien ja luototettavien välillä esiintyviä epäsymmetrisen informaation aiheuttamia moraalikadon ja haitallisen valikoitumisen tuomia ongelmia ja siten mahdollistamaan järjestelmän luotettavuuden (Hughes & Mester, 2013, 1). Seuraavissa osissa perehdytään pankin tuotannon optimointiin liittyviin haasteisiin ja optimaaliseen pääomarakenteeseen.

2.1 Pankin tuotannon optimointi

Pankin teknologiaa ja menestystä voidaan selittää ei-rakenteellisesti tai rakenteellisesti. Ei-rakenteellisessa tavassa verrataan pankkien välillä niistä keräytyjä erilaisia menestystä mittaavia mittareita (esimerkiksi ROA, ROE, kiinteät kustannukset suhteessa kokonaiskustannuksiin) erilaisiin investointistrategioihin, hallinnon ja sääntelyn ominaisuuksiin sekä muihin tekijöihin. Tällaisiin tutkimuksiin ei kuitenkaan ole tarjolla yleispätevää teoriaa. (Hughes & Mester, 2013, 5-6.)

Rakenteellinen tapa pohjautuu teoreettiseen malliin pankista yrityksenä ja sen tuotannon optimoimiseen. Vanhempi kirjallisuus kohtelee pankkeja samalla tavalla kuin muitakin yrityksiä ja toimialoja, optimaalisinta tuotannon tasoa määriteltäessä. Uudemmassa kirjallisuudessa pankkeja kohdellaan rahoituksen välittäjinä, jotka tuottavat tietoherkkiä rahoituspalveluita ja kantavat riskiä eri tavalla. Tällaista ominaispiirrettä perinteinen tuotannon optimointi ei ota huomioon. Pankkien on huomioitava tuottoriski odotettua tuottoa maksimoitaessa, mutta tämä ei ole välttämätöntä muilla toimialoilla. Tämä voi esiintyä opti-

moinnissa siten, että perinteiseltä tuotanto-kustannusfunktiolta voiton maksimoivan pisteen valitsemisen sijaan pankki panostaa luottokohteiden arviointiin ja seurantaan vähentääkseen tuottoriskiä, mutta nostaa henkilöstö- ja pääomakuluja. Vaikka nämä toimet nostavat kustannuksia, niiden avulla pankki pystyy vähentämään mahdollisen rahoituskriisin kustannuksia ja siten maksimoimaan markkina-arvoaan. (Hughes & Mester, 2013, 6.)

2.2 Optimaalinen pääomarakenne

Pääomalla tarkoitetaan tässä työssä pankkisääntelyn edellyttämiä pääomaeriä sekä muuta omaa pääomaa. Pääoman lisääminen kasvattaa pääoman kustannuksia pankille, parantaa puskuria shokkien varalta sekä muuttaa maksuerän määrää, joka voidaan periä lainoitettavilta (Diamond & Rajan, 2000, 2433). Pankin tulee siis tehdä valinta nämä kolme ominaisuutta huomioiden. Vaikka pääoman lisääminen mahdollisesti kasvattaa pääomakustannuksia, kompensoi sitä suuremman pääoman mahdollistamat pidempien laina-aikojen tuomat korkotuotot. Pääomapuskureiden kerääminen on tärkeä osa pankkien nykyistä sääntelyä ja siihen keskitytään seuraavaksi.

Atta Millsin, Yun ja Gun (2016, 2) mukaan tutkimukset osoittavat, että pankin CRAR vastaa shokkeihin pääomavaatimuksissa ja pankit aktiivisesti muuttavat pääoman tavoitetasoa, joka yleensä ylittää minimivaatimukset. Pääoman tasoa määriteltäessä pankin tulee miettiä, paljonko se on valmis maksamaan pienemmän oman pääoman tuoton muodossa korkeamman pääoman tuomista hyödyistä (Mukkudem-Petersen & Petersen, 2008, 206). Pankit pystyvät pienentämään pääomavaatimusten muutosten aiheuttamia kustannuksia ja muita vaikutuksia pitämällä yllä riittävän suurta marginaalia minimivaatimuksiin nähden.

Tehokkailla ja täydellisillä markkinoilla pääoman lisääminen ei Modiglianin ja Millerin esittämän teorian mukaan vaikuta koko pääoman keskimääräiseen kustannukseen, sillä oman pääoman lisääminen pienentää yrityksen riskisyyttä ja siten lainatun pääoman kustannusta (Dagher, Dell'Araccia, Leaven, Ratnovksi & Tong, 2016, 22). Baker ja Wurgler (2013, 26-27) ovat tutkimuksessaan havainneet, että 10 prosenttiyksikön nousu vaaditussa pääomamäärässä nostaa kaiken pääoman keskimääräistä kustannusta (WACC) 60-90 korkopistettä eli 0,6-0,9 prosenttiyksikköä. Vaikutus on siis melko pieni eikä myöskään muu kirjallisuus ole löytänyt suuria vaikutuksia (Dagher ym., 2016, 23).

Vaikka pääoman lisääminen ehkä hieman nostaa saatavilla olevan rahoituksen hintaa, voivat korkeammat pääomavaatimukset tuottaa paljon hyötyä pienentämällä pankkijärjestelmän riskiä (Miles ym., 2012, 2). Miles ym. (2012) ovat tutkineet pääomavaatimusten hyötyjä ja kustannuksia ja siten yrittäneet määrittellä optimaalisinta pääomamäärää. Pankkien halu rahoittaa toimintaa lainatulla rahalla perustuu velkaa suosivaan verokohteluun sekä mahdollisesti alihinnoiteltuun talletussuojaan, mikä pienentää yleisöltä lainattavan rahan

kustannusta suhteessa pääomaan (Miles ym., 2012, 6). Saman huomion on esittänyt jo aiemmin myös Santos (2001, 52).

Pankkien korkeampi pääoman määrä mahdollistaa sijoitusten arvovaihtelut ilman pelkoja maksukyvyttömyydestä, ja hyötyjä korkeammista pääomatasoista voidaan mitata vältetyn rahoituskriisin odotetuilla kustannuksilla (Miles ym., 2012, 18). Optimaalisen pääoman määrän Miles ym. (2012, 25) mittaavat sosiaalisesti optimaalisena, jonka he määrittelevät olevan se pääoman taso, jossa hyöty lisäpääomasta on yhtä suuri kuin kustannukset lisäpääomasta. Samanlaista sosiaalisesti optimaalista pääoman tasoa painottavat myös Dagher ym. (2016, 8-9) sekä Allen, Carletti ja Marquez (2011). Miles ym. (2012, 28) määrittelevät optimaaliseksi tappiot sietävän pääoman tasoksi ilman äärimmäisiä kriisitapahtumia (sota, suuri poliittinen sekasorto) 16-20 % riskipainotetuista pääomista, mikä on paljon enemmän kuin Basel III -säädöksen ehdottamat tasot.

Gersbachin (2013, 241) mukaan pankit eivät saavuta sosiaalisesti optimaalista pääoman tasoa, koska kilpailu omasta pääomasta pakottaa ne tarjoamaan korkeita tuottoja omistajille ja siten ottamaan suurempia riskejä. Pääomavaatimukset voivat poistaa pankkien ylisuurten tuottojen tavoittelun ja siten johtaa parempaan pääomarakenteeseen. Tämä puolestaan johtaa pienempään oman pääoman tuottavuuteen. (Gersbach, 2013, 241-242.)

Pankkien kannalta optimaalinen pääoman taso on siis pienempi kuin sosiaalisesti optimaalinen. Myöhemmin esiteltävän Basel III -säädöksen pääomavaatimusten voidaan ajatella olevan kompromissi pankkien ja sosiaalisesti optimaalisen pääomatason väliltä, jossa siirrytään kohti kasvavia pääomavaatimuksia, mutta sallitaan pankkien yhä olevan erittäin velkaantuneita (Admati, DeMarzo, Hellwig & Pleiderer, 2013, 1). Jos riskipainotettujen varojen määrä on yhden kolmasosan ja yhden kahdesosan välillä koko varoista, jopa 20 % pääomavaatimuksella (riskipainotetuista varoista) velan osuus voisi olla 90-93 % koko rahoituksesta (Miles ym. 2012, 30). Täten Basel III mahdollistaa vielä ehkä jopa liian suuren velkaosuuden pankkien pääomarakenteessa.

Dagher ym. (2016, 11) kuitenkin toteavat, että optimaalisen pääoman tason arviointi on mahdoton tehtävä, sillä se vaatii yhteiskunnan hyvinvointifunktion määrittelyn, arvioimisen pääoman vaikutuksista luoton hintaan ja saatavuuteen, rahoituskriisien todennäköisyyden ja vakavuuden arvioinnin sekä ymmärrystä näiden vaikutuksesta kokonaistuotantoon. Tästä huolimatta Dagher ym. (2016, 11) ovat laskeneet, että rajahyöty pankin pääoman kasvattamisesta pienenee merkittävästi 15-23 % kohdalla riskipainotetuista varoista, mikä on samaa tasoa kuin mitä Miles ym. (2012) ovat aiemmin arvioineet. Myös muut tutkijat ovat saaneet samanlaisia tuloksia (ks. Boissay & Collard, 2016, 4). 15 prosentin pääomasuhde olisi vuonna 2007 estänyt pankkien pääomittamistarpeet lähes 55 prosentissa tapauksista Yhdysvalloissa ja 75 prosentissa Euroopassa. 23 prosentin pääomasuhde olisi estänyt pääomittamistarpeet lähes kokonaan. (Dagher ym., 2016, 20.)

Berger ja Bouwman (2013) ovat tutkimuksessaan todenneet, että pääoman määrä on kaikkein tärkeintä pienelle pankille, riippumatta siitä, millainen talouden tilanne on menossa (kriisi tai normaali taloustilanne). Pääoman avulla

pieni pankki pystyy parantamaan kriisistä selviytymisen todennäköisyyttä sekä kasvattamaan markkinaosuuttaan. Keskikokoiset ja suuret pankit hyötyvät pääomasta vain kriisitilanteessa, koska pankin koko toimii jo valmiiksi taloudellisena vahvuustekijänä normaalioloissa. (Berger & Bouwman, 2013.)

Optimaalisen pääomatason määrittelyä on syytä lähestyä myös kannattavuuden näkökulmasta. Mikäli kannattavuutta mitataan oman pääoman tuotolla, on laskennallisesti korkeamman pääomasuhteen omaavan pankin tuotto heikompi kuin vähemmän pääomia pitävän pankin. Tämä johtuu siitä, että

$$\text{ROE} = \text{ROA} \times \text{EM}, \text{ jossa}$$

$$\text{ROE} = \frac{\text{nettotulos verojen jälkeen}}{\text{osakepääoma}},$$

$$\text{ROA} = \frac{\text{nettotulos verojen jälkeen}}{\text{varat}} \text{ ja}$$

$$\text{EM} = \frac{\text{varat}}{\text{osakepääoma}}.$$

ROA kertoo, paljonko yritys tekee voittoa suhteessa yritykseen sijoitettuun pääomaan. ROE vastaavasti kertoo, paljonko yritys tekee voittoa suhteessa sijoitettuun omaan pääomaan, eli paljonko yrityksen omistajat saavat tuottoa sijoitukselleen. Korkean oman pääoman omaavalla pankilla EM on pienempi kuin heikomman oman pääoman omaavalla, mikäli kokonaisvarojen yhteismäärä on kuitenkin sama. Koska

$$\text{ROE} = \text{ROA} \times \text{EM},$$

on ROE suurempi heikommin pääomitetulla pankilla ja siten voidaan pitää kannattavampana, mikäli ROA on molemmilla yhtä suuri. (Mishkin, 2004, 214-215.)

Edellä esitetty vaikutus sijoitetun oman pääoman tuotossa pätee, mikäli Modiglianin ja Millerin teoria pääoman kustannuksista pätee. Koska pankin lainaraha on suurelta osin yleisön talletuksia, poikkeaa pankin velka perinteisen yrityksen velasta ja siten velkarahoituksen rooli voi olla erilainen (Bandt, Camara, Pessarossi & Rose, 2014, 8). Bandtin ym. (2014) mukaan, Berger ja Udell (1994) sekä Thakor (1996) ovat havainneet, että pääomavaatimukset aiheuttavat muutoksen pankin varoissa lainoista vähemmän tuottaviin sijoituksiin, mikä voi pienentää pankin tuottavuutta. Tämä on loogistakin, sillä pääomavaatimuksilla halutaan rajoittaa pankkien riskinottoa ja lisätä likviditeettiä.

Koska oman pääoman kasvattaminen vähentää osakkeenomistajien riskinottoa ja lisää halukkuutta valvoa sijoituksia, vaativat luotottajat pienempää riskipreemiota. Tämä johtaa pienempään velkakustannukseen ja siten korkeampaan oman pääoman tuottoon. (Bandt ym., 2014, 9-10.)

Empiiriset havainnot pääoman määrän ja kannattavuuden välisestä suhteesta ovat vaihtelevia (Tran, Lin & Nguyen, 2016, 100). Korkeammin pääomitetut pankit saavat rahoitusta edullisemmin ja pienemmällä riskillä sekä pystyvät osallistumaan laadukkaiden pääomien markkinoille paremmin kuin heikosti pääomitetut pankit. Toisaalta, on havaittu, että Euroopassa hyvin pääomitetut pankit ovat olleet tehottomia ja tuottaneet heikosti. (Tran ym., 2016, 100.)

Bandtin ym. (2014, 26) 17 ranskalaispankin aineistolla tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että pääomien määrällä ja oman pääoman tuottavuudella on positiivinen yhteys. Tämän perusteella voidaan todeta, että pääomavaatimukset eivät ole haitallisia pankille tuottavuuden näkökulmasta. Tranin ym. (2016, 107) mukaan pääomavaatimusten vaikutus pankin tuottavuuteen riippuu siitä, täyttääkö pankki pääomavaatimukset jo ennestään. Pääomavaatimukset täyttävien pankkien osalta ensisijaisen pääoman lisääminen heikentää tuottavuutta ja vaatimuksia rikkovien pankkien osalta lisääminen parantaa tuottavuutta (Tran ym., 2016, 107). Admati ym. (2013, 13) tuovat esiin, että pääomavaatimukset voivat pienentää oman pääoman tuottoa hyvinä aikoina, mutta nostaa sitä huonoina aikoina vähentäen osakkeenomistajien riskiä. He kyseenalaistavat myös ROE:n käyttämistä pankin menestyksen mittarina, sillä se ei huomioi riskitasoa mitenkään, kuten ei muutkaan yksinkertaiset pankin tuottoa mittaavat tunnusluvut (Admati ym., 2013, 13).

Tarkasteltaessa pääomarakennetta likviditeetin kannalta, on syytä huomata, että pankille likvidit varat ovat yleensä heikoimmin tuottavia. Ilman pääomavaatimuksia on syytä olettaa pankkien pitävän likvidejä varoja vain sen määrän, joka maksimoi tuottavuuden (Bordeleau & Graham, 2010). Bordeleau ja Grahamin (2010) tutkimuksen mukaan likvidien varojen ja tuottavuuden yhteys riippuu pankin toimintamallista sekä rahoitusmarkkinoiden tilasta. Perinteisempi talletus- ja lainapainotteinen toimintamalli mahdollistaa voittojen optimoinnin vähemmällä määrällä likvidejä varoja. Lisäksi, jos rahoitusmarkkinoilta on rahoitusta saatavilla, ei pankki tarvitse likvidejä varoja yhtä paljoa optimoidakseen voittoja. Pankkisäätelyä asetettaessa olisikin syytä huomioida likviditeetin vaikutus tuottoihin, sillä tietyn pisteen jälkeen likviditeetin lisääminen heikentää pankin tuottavuutta ja siten saattaa heikentää pankin kykyä tarjota luottoa asiakkailleen. (Bordeleau & Graham, 2010, 14.)

Admati ym. (2013, 7) kuitenkin huomauttavat, että tiukat pääomavaatimukset eivät aiheuttaneet vuoden 2008 kriisiä vaan pankkien kyvyttömyys sieittää tappioita, ja pääoman lisääminen tasaa pankkien kykyä tarjota luottoa.

Tranin ym. (2016, 105) mukaan likviditeetti- ja pääomavaatimusten vaikutus pankin tuottavuuteen riippuu osittain pankin koosta. Suuret pankit pystyvät paremmin osallistumaan volatiilisemmille ja siten tuottoisammille markkinoille kuin pienemmät pankit, eikä pääoma- tai likviditeettivaatimusten muutos tästä syystä vaikuta suurempien pankkien tuottavuuteen yhtä paljoa. Etenkin siis pienemmille pankeille likviditeettivaatimusten vaikutus tuottavuuteen on negatiivinen. (Tran ym., 2016, 105.)

Aikaisemman perusteella on helppo todeta, että pääomarakenteella on vaikutusta pankin menestykseen sekä mahdollisuuksiin selvittää etenkin krii-

siaikoina. Pääomavaatimukset velvoittavat pankkeja noudattamaan niitä, mikä voi aiheuttaa muutoksia kustannus- ja tuottorakenteeseen. Näistä syistä pankin on optimoitava pääomarakenteensa mahdollisimman hyvin toimintaympäristöönsä nähden ja minimoitava kustannukset vaatimusten muuttuessa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että sosiaalisesti optimaalinen pääomien taso on korkeampi kuin yksittäisen pankin kannalta optimaalinen, johon osasyinä ovat talletussuoja, velan veroedut sekä kilpailu omasta pääomasta. Korkeampien pääomavaatimusten hyödyt tulevat esiin vältettyjen rahoituskriisien kautta. Tärkeintä pääomaerät ovat pienemmille pankeille, sillä sen avulla pankki pystyy parantamaan kriisistä selviämisen todennäköisyyttä sekä kasvattamaan markkinaosuuttaan. Empiiriset havainnot pääomavaatimusten vaikutuksista pankin pääoman kustannuksiin osoittavat, että korkeampi oman pääoman osuus nostaa pääoman kustannusta vain hieman. Pääomavaatimusten vaikutus pankin tuottavuuteen puolestaan riippuu siitä, millainen pankin pääomarakenne on ennestään ollut, mutta likviditeettivaatimusten muutos vaikuttaa negatiivisesti pankin tuottavuuteen etenkin pienempien pankkien kohdalla.

3 PANKKISÄÄNTELY

Tutkimukset pankkisääntelyn vaikutuksista eivät ole antaneet yhtä selkeää kuvaa sen hyödyllisyydestä (VanHoose, 2007, 3680; Ayadi ym., 2016, 17). Tästä huolimatta vaatimuksia pääomien suhteen on tiukennettu useita kertoja Baselin pankkivalvontakomitean toimesta. Seuraavaksi esitellään perustelut pankkien sääntelylle, pankkisääntelyn historiaa sekä nykyiset ja tulevat pankkeja ja rahoituslaitoksia koskevat vaatimukset.

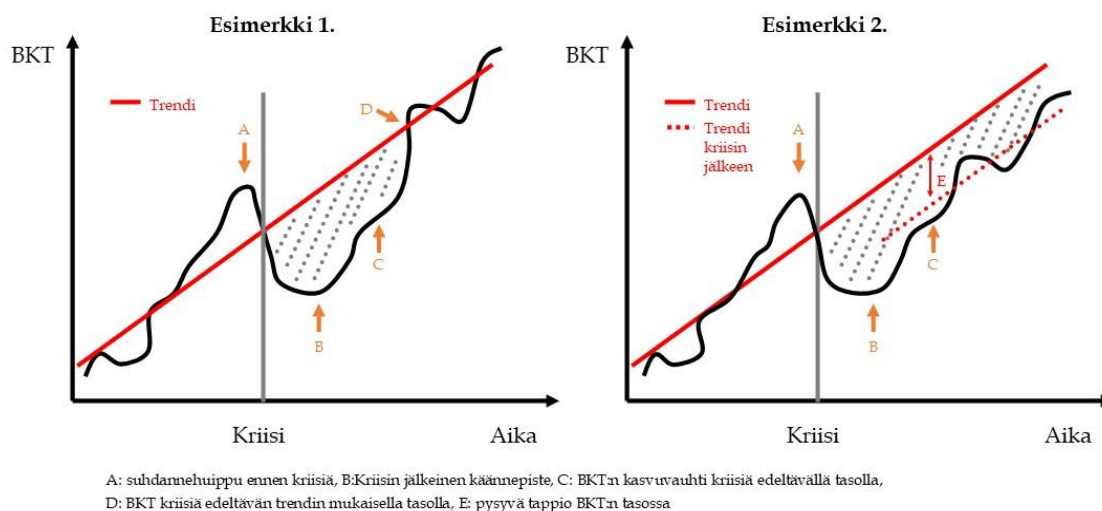
3.1 Miksi pankkeja säännellään?

Kuten aiemmin on todettu, pankkikriisien välttäminen on kansantaloudelle erittäin tärkeää. Barth ym. (2004, 209) ovat listanneet viisi syytä pankkien sääntelyn ja toiminnan rajoittamisen perusteiksi. Ensimmäisenä syynä on se, että pankkien toiminta-alueen ollessa laaja, saatetaan heikot sijoitukset myydä huonosti informoiduille sijoittajille. Toiseksi, moraalikato rohkaisee riskinottoon ja laajemmat toiminta-alueet mahdollistavat suuremmat riskit. Kolmantena syynä on monitahoisen¹ pankin monitorointiin liittyvät haasteet. Neljänneksi, monitahoisista pankeista saattaa tulla poliittisesti ja taloudellisesti niin voimakkaita, että niitä on vaikea pitää kurissa. Viidenneksi, suuret monitahoiset pankit saattavat vähentää kilpailua ja tehokkuutta. (Barth ym., 2004, 209.)

Kriisien vaikutukset bruttokansantuotteeseen ovat merkittäviä. Leaven ja Valencia (2008) ovat keränneet aineistoa eri maiden pankkikriisien vaikutuksista tuotantoon ja havainneet erittäin suuriakin negatiivisia vaikutuksia bruttokansantuotteen kasvuvauhtiin sekä tuotannon määrään. Tuotantotappio (mitattuna poikkeamana BKT:n trendistä) on ollut keskiarvoisesti 20 % vaihteluvälillä 0% - 98 % BKT:sta (Leaven & Valencia, 2008, 24). BKT:n kasvuvauhti on ollut monen kriisin kohdalla pahimmillaan yli 10 % negatiivinen (Leaven & Valencia, 2008, 32-49). On selvää, että tällaiset kustannukset vaikuttavat maan talouteen usean vuoden ajan, jonka vuoksi ne on syytä pyrkiä välttämään. Kuviossa 1 on

¹ Monitahoisuudella tarkoitetaan pankin suurta ja laaja-alaista toiminta-aluetta.

pyrityt havainnollistamaan kriisin mahdollisia kustannuksia. Kuvion esimerkissä 1 BKT palautuu kriisin jälkeen sitä edeltäneen trendin mukaiselle tasolle. Kuvion esimerkissä 2 puolestaan BKT ei palaudu aiemman trendin mukaiselle tasolle. Tällöin kriisin kustannuksella on pidempi, ellei jopa pysyvä vaikutus matalamman BKT:n tason vuoksi.

KUVIO 1 Esimerkit kriisin kustannuksista taloudelle

Pääomavaatimusten tarkoituksena on vähentää moraalikatoa pienentämällä pankin riskinottohalukkuutta, kun pankilla on enemmän menetettävää pääomaa (Allen ym., 2011, 983), ja siten pienentää rahoituskriisin todennäköisyyttä. Jopa yksittäisen pankin konkurssi saattaa laukaista kriisin esimerkiksi talletuspäön vuoksi. Pankin konkurssilla on sitä suuremmat ulkoisvaikutukset, mitä suurempi markkinaosuus pankilla on. Ulkoisvaikutuksina voidaan pitää aikaisemmin esitellyn bruttokansantuotteen heikentymisen lisäksi häiriöitä maksujärjestelmässä sekä mahdollista luotonannon supistumista. Sääntelyllä pyritään siis välttämään yksittäisten pankkien konkurssit sekä erityisesti laajemmat rahoituskriisit pienentämällä pankkien riskinottoa sekä parantamalla taserakennetta.

3.2 Pankkeja valvovat tahot

Euroopassa toimii yhteinen valvontamekanismi (YVM), joka muodostuu Euroopan keskuspankin lisäksi kansallisista valvontaviranomaisista. Mekanismin tarkoituksena on varmistaa luottolaitosten vakavaraisuusvalvontaa koskevien EU:n säännösten yhdenmukainen ja tehokas täytäntöönpano ja luottolaitosten valvonnan toteutuminen. Sen päätavoitteina ovat Euroopan pankkijärjestelmän turvallisuuden ja vakauden varmistaminen, finanssimarkkinoiden yhdentymisen ja vakauden lisääminen sekä yhdenmukaisen valvonnan varmistaminen. (EKP, 2014, 5.)

Euroopan keskuspankin suorassa valvonnassa on 126 merkittävää pankkia ja kansallisten viranomaisten valvonnassa on noin 3500 vähemmän merkittävää pankkia (ECB Banking Supervision, 2016). Suomalaisista pankeista EKP:n valvonnan alla ovat OP Ryhmä, Danske Bank Oyj sekä Kuntarahoitus Oyj (ECB Banking Supervision, 2016). Nordea Pankki Suomi Oyj on ollut myös EKP:n valvonnassa, mutta Nordean organisaatiomuutoksen jälkeen Nordea Pankki Suomi Oyj on lakannut olemasta. Pienempiä suomalaisia pankkeja valvoo Finanssivalvonta. Merkittävän pankin määritelmät on esitelty Euroopan keskuspankin pankkivalvontaoppaassa 2014.

3.3 Historia

3.3.1 Basel

Baselin pankkivalvontakomitea on vuonna 1974 perustettu taho, jonka tehtävänä on asettaa kansainväliset standardit pankkien sääntelylle. Komitealla ei ole lainsäädännöllistä voimaa, vaan se luottaa jäsentensä sitoutumiseen ohjeiden täyttämiseksi. Komitean jäsenenä on keskuspankkeja sekä muita valvontaviranomaisia, jotka ovat sitoutuneet mm. työskentelemään yhdessä komitean tavoitteen saavuttamiseksi, kehittämään rahoitusvakautta ja pankkisääntelyä sekä viemään komitean esittämät standardit kansallisiin lakeihin. (About the Basel Committee, 10.3.2017.)

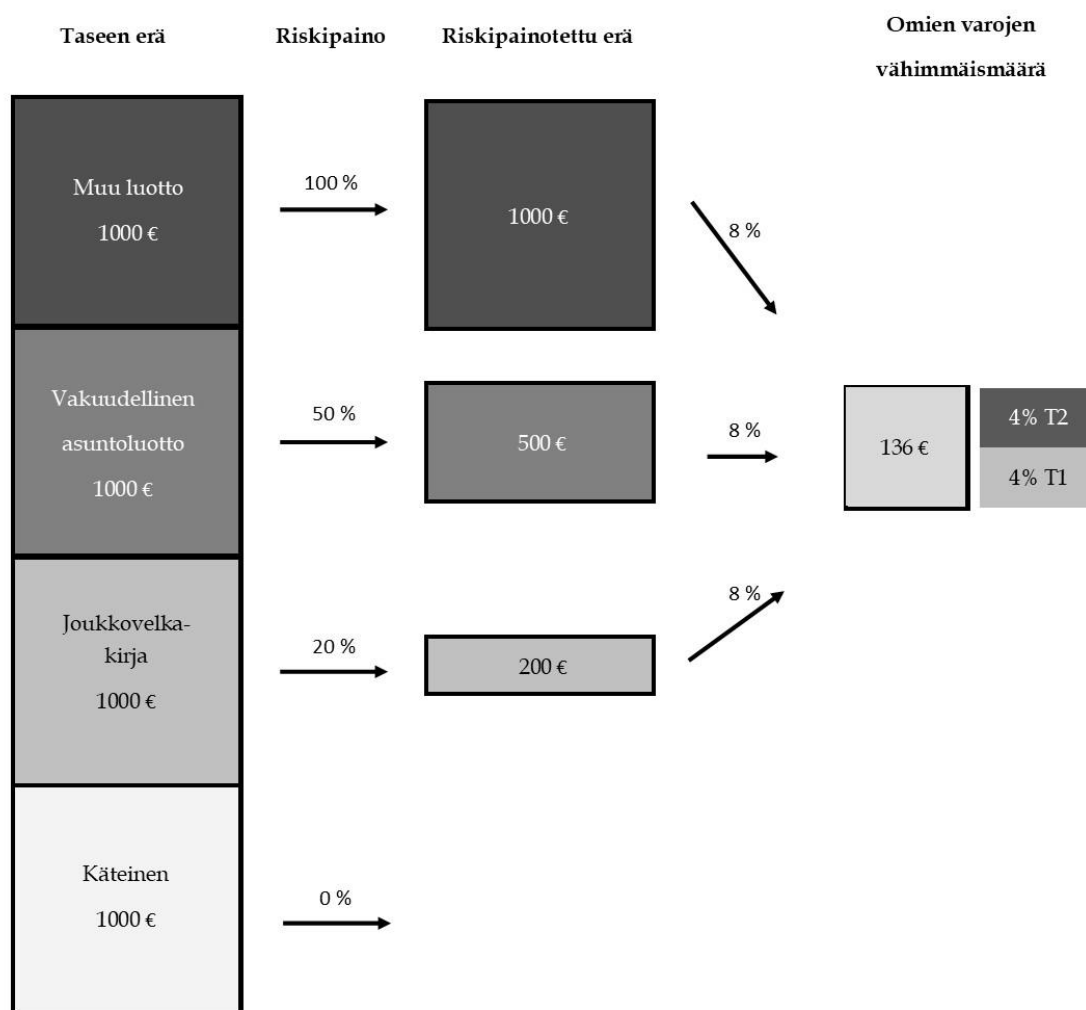
Heinäkuussa 1988 julkaistu Basel I -säädös loi perustan nykyisillekin vakavaraisuusvaatimuksille. Sen tavoitteena oli luoda uusi viitekehys parantamaan kansainvälisen pankkijärjestelmän vakautta ja luotettavuutta sekä luoda pankeille tasavertaiset kilpailuolosuhteet (BCBS, 1988, 1). Sopimuksen merkittävimpänä vaatimuksena oli, että vuoden 1992 loppuun mennessä pankeilla oli oltava pääomaa 8 % riskipainotetuista omaisuuseristä. Eri riskipainoluokkia Basel I määritteli neljä ja ne on kuvattu taulukossa 1.

TAULUKKO 1 Basel I -omaisuuserien riskipainoluokat

Riskipaino (%)	Esimerkki omaisuuserästä
0	käteinen ja kotivaltion velkakirjat
20	pankkien velkakirjat tietyin ehdoin
50	vakuudellinen asuntoluotto
100	muut yksityissektorin lainat ja kiinteistösijoitukset

Pääoman osiksi Basel I määritteli T1- ja T2-pääomaerät, joista ensimmäinen koostui vain osakepääomasta sekä kertyneistä voittovaroista ja jälkimmäinen erinäisistä heikompileatuisista pääomaeristä kuten arvonkorotusrahastosta, hybridilainoista sekä pääomalainoista. T1-pääomaerää riskipainotetuista omaisuuseristä piti olla vähintään 4 %. (BCBS, 1988.)

Vuonna 2004 julkaistun Basel II -säädöksen tarkoituksena oli parannella Basel I -säädöksen luomaa sääntelypohjaa. Se muodostui kolmesta pilarista, joista ensimmäinen koski minimipääomavaatimuksia, toinen valvonnan ohjeistusta ja kolmas markkinakuria julkistamisvaatimuksia lisäämällä. Basel II ei muuttanut 8 prosentin pääomavaatimusta Basel I -säädöksestä, mutta mahdollisti riskien laskennassa sisäisiin luottoluokituksiin perustuvan laskentatavan (IRBA-menetelmä). Pääomavaatimusten laskennassa tosin piti jatkossa huomioida erikseen luottoriski, toiminnalliset riskit sekä taseeseen liittyvät riskit. (BCBS, 2004.) Kuviossa 2 on esitetty Basel I -säädöksen mukainen omien varojen vähimmäismäärän laskenta.

KUVIO 2 Basel I -säädöksen mukainen omien varojen vähimmäisvaatimuksen laskenta

IRBA-menetelmän tarkoituksena oli luoda pankeille kannustin kehittää sisäisiä järjestelmiään, jotta ne saattoivat siirtyä käyttämään riskien laskennassa kehittyneempää tapaa. IRBA-menetelmän tuottaman pääomavaatimuksen tarkoitus oli olla keskimäärin pienempi kuin standardimenetelmän tuottaman vaatimuksen. IRBA-menetelmän mahdollistamisen taustalla oli kritiikki luottoriskillisten

saamisten vakavaraisuusvaatimuksia kohtaan. (Jokivuolle & Launiainen, 2003, 17.)

3.3.2 Basel osaksi lainsäädäntöä

Basel I -säädöksen 8 % pääomavaatimus tuli osaksi Suomen lainsäädäntöä vuoden 1990 lain talletuspankkien toiminnasta 1268/1990 myötä ja laajeni koskemaan myös muita kuin talletuspankkeja lain luottolaitostoiminnasta 1607/1993 myötä. Basel II -säädöksen tuomat muutokset vakavaraisuuden laskennassa tulivat Suomen lakiin EU:n vakavaraisuusdirektiivien 2006/48/EY ja 2006/49/EY myötä, jotka Suomen lainsäädäntöön sisällytettiin laissa luottolaitostoiminnasta 121/2007. Kyseisistä direktiiveistä käytetään yhdessä nimitystä CRD I -paketti (Capital Requirements Directive I). CRD I -pakettia muutettiin direktiivien 2009/111/EY ja 2010/76/EU myötä ja Suomen lakiin ne tulivat lain luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta 1357/2010 astuessa voimaan (CRD II ja CRD III - paketit). Edelleen voimassa oleva Basel III -säädökseen perustuva luottolaitosdirektiivi (CRD IV) tuli voimaan Suomessa, kun laki luottolaitostoiminnasta 610/2014 hyväksyttiin elokuussa 2014.

3.4 Nykyinen sääntely ja vaatimukset

Pankkeja ja rahoituslaitoksia säännellään melko paljon tällä hetkellä, tavoitteena tietenkin välttää rahoituskriisit tulevaisuudessa. Keskustelu aiheesta on vilkasta ja esimerkiksi Yhdysvaltain nykyinen presidentti Donald Trump haluaa purkaa pankkisääntelyä. Seuraavaksi esitellään nykyisin voimassa olevat sääntelyperiaatteet, jotka pääasiassa perustuvat Baselin pankkivalvontakomitean antamiin suosituksiin.

3.4.1 Basel III

Basel III -säädös asetettiin joulukuussa 2010 ja sitä muokattiin ensimmäisen kerran jo kesäkuussa 2011. Siihen kuului osana myös säädös "International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring", joka on nykyään jaettu kahteen eri osaan: maksuvalmiusvaatimus (LCR) ja pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR). Säädöksen tarkoituksena on edelleen parantaa pankkien kykyä sietää tappioita, olipa niiden aiheuttaja mikä tahansa, ja siten pienentää riskiä ongelmien leviämisestä rahoitussektorilta reaalityöelämään. (BCBS, 2011.) Baselin säädökset eivät velvoita maita suoraan, vaan toimeenpanoa varten säädetään omat kansalliset lait tai EU:ssa jäsenvaltioita koskevat asetukset.

3.4.2 Riskit ja riskipainotetut erät

Jotta voidaan ymmärtää sääntelyssä käytetty termi ”riskipainotetut erät”, tulee tietää mistä se koostuu. Kontkanen (2011, 91-92) luokittelee pankin riskit kolmeen: luottoriskiin, markkinariskiin ja operatiiviseen riskiin. Riskipainotetut erät lasketaan kuhunkin riskiin sisältyvien erien kautta seuraavaksi esitellyillä tavoilla.

Luottoriski

Luottoriski realisoituu, kun luotonsaaja ei maksa sovittuja maksuja eikä luoton vakuus kata pankin saatavia (Kontkanen, 2011, 93). Luottoriskien arvioimiseen ja mittaamiseen pankit voivat käyttää joko standardimenetelmää tai IRBA-menetelmää, joista määrätään EU:n vakavaraisuusasetuksessa (EU 575/2013, 72). Näillä menetelmillä luottolaitos laskee taseensa riskipainotettujen erien määrän. Standardimenetelmässä luottolaitoksen omaisuuserät luokitellaan 17 vastuuryhmään, joista jokaiselle vastuuryhmälle on omat riskipainoluokat (EU 575/2013, 74-88). IRBA-menetelmän käyttö riskipainotettujen erien laskennassa vaatii luvan toimivaltaiselta viranomaiselta, joka Suomessa on Finanssivalvonta. IRBA-menetelmässä luottolaitos arvioi asiakas- tai omaisuuseräkohtaisesti luottoriskin ja siten vaaditun pääoman määrän (Kontkanen, 2011, 94; EU 575/2013, 109). Sisäisten luottoluokitusten menetelmän perusversiossa odotetun tappion laskennassa hyödynnetään viranomaisten laskemia parametriarvoja maksukyvyttömyyden todennäköisyydelle (PD) ja tappio-osuudelle (LGD), mutta kehittyneemmässä menetelmässä luottolaitos laskee nämä itse (Kontkanen, 2011, 94; EU 757/2013).

Markkinariski

Pankit kohtaavat markkinariskiä monella eri alueella, sillä niiden toimialueet ja -alat ovat laajat. Markkinariskiä esiintyy aina, kun markkinatilanteen muutokset vaikuttavat sijoitusten arvoon ja se realisoituu, kun markkinahinnat muuttuvat laitoksen kannalta huonoon suuntaan (Kontkanen, 2011, 95-96). Markkinariskiin sisältyy esimerkiksi valuuttakurssiriski, korkoriski, arvopapereiden ja kiinteistöjen hintariski sekä markkinalikviditeettiriski (Kontkanen, 2011, 96). Likviditeettiriskin yhtenä osana on jälleenrahoitusriski, jolla tarkoitetaan pankin maksukyvykkyyteen liittyviä riskejä. Pankkisääntelyssä likviditeettiriskiä pyritään hallitsemaan myöhemmin esiteltävien maksuvalmiusvaatimuksen sekä pysyvän varainhankinnan vaatimuksen avulla.

Markkinariskeihin liittyvät omien varojen vaatimukset käsitellään EU:n vakavaraisuusasetuksessa, jossa ne luokitellaan positioriskin, valuuttakurssiriskin ja hyödykeriskin omien varojen vaatimuksiin (EU 575/2013, 200-223). Euroopan komission ehdotuksen EU 2016/0360 myötä markkinariskien omien varojen vaatimusten laskentaan on tulossa muutoksia, joiden tavoitteena on vähentää laitosten käyttämien sisäisten mallien tulosten perusteetonta vaihtelua

eri laitosten välillä sekä se, että kaikki EU:n laitokset täyttäisivät markkinariskettä koskevat vaatimukset vuodesta 2023 alkaen (EU 2016/0360, 10).

Markkinariskien omien varojen vaatimusten laskemiseksi markkinariskisiin liittyvät riskipainotetut erät lasketaan uudistuksen voimaan tulon jälkeen joko standardimenetelmällä, yksinkertaistetulla standardimenetelmällä tai sisäisten mallien menetelmällä (EU 2016/0360, 131). Yksinkertaistettua standardimenetelmää laitos voi käyttää, jos sen markkinariskien alainen liiketoiminnan suuruus on enintään 10 % laitoksen kokonaisvaroista tai 300 miljoonaa euroa (EU 2016/0360, 132-133). Näillä menetelmillä laitos laskee markkinariskien omien varojen vaatimukset kaikille kaupankäyntivaraston positioille ja kaupankäyntivaraston ulkopuolisille positioille, joihin kohdistuu valuuttakurssiriski tai hyödykeriski (EU 2016/0360, 131). Kyseisten omien varojen vaatimusten laskenta on moninaista sekä positio- ja instrumenttikohtaista, joten kunkin erän riskipainon laskeminen on syytä tarkistaa komission ehdotuksesta EU 2016/0360.

Operatiivinen riski

Operatiivinen riski liittyy johdon ammattitaitoon, järjestelmien toimivuuteen ja väärinkäytöksiin. Sen hallinnassa merkittävä rooli on tehokkaalla sisäisellä valvonnalla sekä laadunvarmistuksella, johon sisältyy riskienhallintajärjestelmä sekä osaava henkilöstö. Riskien aiheuttajia tulee seurata ja raportoida sekä toteutuneet riskit analysoida ja pyrkiä ennalta ehkäisemään. (Kontkanen, 2011, 98.)

Luottolaitos voi käyttää operatiivista riskiä koskevien omien varojen vaatimuksen laskentaan perusmenetelmää, standardimenetelmää, vaihtoehtoista standardimenetelmää tai kehittynyttä mittausmenetelmää (EU 575/2013). Perusmenetelmää käytettäessä omien varojen vaatimus on 15 % relevantin indikaattorin kolmen vuoden keskiarvosta (EU 575/2013, 195). Relevantti indikaattori saadaan laskemalla yhteen korkotuotot ja muut vastaavat tuotot, korkokulut ja muut vastaavat kulut, tuotot osakkeista ja muista vaihtuva- / kiinteätuottoisista arvopapereista, saadut palkkiot, maksettavat palkkiot, arvopaperi- ja valuuttatoiminnan nettovoitto tai -tappio sekä muut varsinaisen toiminnan tuotot. Laskennassa ei saa ottaa huomioon kaupankäyntivarastoon kuulumattomien erien myynnistä realisoituneita voittoja ja tappioita, satunnaisia tuottoja eikä vakuutuksista saatuja tuottoja. (EU 575/2013, 195-196.)

Standardimenetelmällä laskettaessa, laitoksen liiketoiminta on jaettava kahdeksaan eri liiketoiminta-alueeseen, jolle kullekin on omat prosenttikertoimet, jotka määräävät omien varojen vaatimuksen. Kunkin liiketoiminta-alueen vuotuinen omien varojen vaatimus saadaan kertomalla liiketoiminta-alueella vastaava relevantti indikaattori kyseisen alueen prosenttikertoimella. Esimerkkejä eri liiketoiminta-alueista ovat vähittäispankkitoiminta, yritysrahoitus omaisuudenhoito sekä investointipankkitoiminta. Liiketoiminta-alueiden kertoimet vaihtelevat välillä 12-18 %. (EU 575/2013, 196-197.)

Vaihtoehtoista standardimenetelmää käyttääkseen laitoksen vähittäispankki- ja yritysrahoitustoiminnan osuuden on oltava vähintään 90 % kokonaistuloista. Lisäksi huomattavaan osaan näihin liiketoiminta-alueisiin kuulu-

villa luotoilla on oltava suuri tappion todennäköisyys ja menetelmän on tarjottava sopiva perusta operatiivista riskiä koskevan omien varojen vaatimuksen laskemiselle. Käytettäessä kyseistä menetelmää, on vähittäispankki- ja yritysrahoitustoimintojen relevantti indikaattori vakioitu tuloindikaattori, joka vastaa 0,035:llä kerrottua lainojen ja ennakkomaksujen nimellismäärää. (EU 575/2013, 197-198.)

Kehittyneen mittausmenetelmän käyttö edellyttää tiettyjen laadullisten ja määrällisten vaatimusten täyttämistä. Määrällisiin vaatimuksiin sisältyy prosessiin, sisäisiin ja ulkoisiin tietoihin, liiketoimintaympäristöön sekä sisäiseen valvontaan liittyviä vaatimuksia. Kehittyneellä mittausmenetelmällä laskettujen omien varojen määrän tulee kattaa 99,9 prosentin luottamusvälillä olevat odotetut ja odottamattomat tappiot. Tappiot luokitellaan seitsemään eri tyyppiin, jotka on esitetty taulukossa 2. (EU 575/2013, 198-200.)

TAULUKKO 2 Tappiotyyppien luokat (EU 575/2013, 200).

Työntekijän/henkilökunnan väärinkäytökset
Ulkopuolisen tekemät rikokset
Työolot ja työpaikan turvallisuus
Menettelytavoista aiheutuvat tappiot
Omaisuuksien vahingot
Toiminnan keskeytyminen ja järjestelmähäiriöt
Tuotanto-, toimitus- ja prosessiongelmien

Riskipainotettujen erien laskemiseen edellä esiteltyjen luotto-, markkina- ja operatiivisen riskin lisäksi huomioidaan arvopaperistamisesta aiheutuvat riskit sekä vastapuoliriski, joiden laskentaprosessit on esitelty EU:n vakavaraisuusasetuksessa (EU 575/2013).

Laitosten, jotka laskevat riskipainotetut erät kehittyneemmällä menetelmällä (IRBA-menetelmä luottoriskin laskennassa ja kehittynyt mittausmenetelmä operatiivisen riskin laskennassa), on täytettävä ns. Basel I -lattia, joka määrittelee pääomaerille tietyt prosenttiosuudet riskipainotetuista eristä (EU 575/2013, 284). Nämä pääomaerien osuudet esitellään seuraavaksi.

3.4.3 Pääomavaatimukset ja -puskurit

Pankkijärjestelmä kohtasi viimeisimmän finanssikriisin liian vähäisellä laadukkaalla pääomalla, jonka määrittelyssä ja ilmoittamisessa oli erilaisia tapoja eri tahojen välillä. Tästä syystä Basel III -säädös määrittelee pääoman laadun tarkemmin kuin aiemmin. (BCBS, 2011, 12.)

Pääomaerät jaetaan ensisijaisiin omiin varoihin (T1) ja toissijaisiin omiin varoihin (T2), joista T1 jakaantuu vielä rajoituksettomiin ensisijaisiin omiin varoihin, ydinpääomaan (CET1) ja rajoituksenalaisiin ensisijaisiin omiin varoihin, ensisijaiseen lisäpääomaan (AT1). CET1 pääomien määrän tulee olla aina vähintään 4,5 % riskipainotetuista eristä. CET1 on pankin ydinpääomaa ja sisältää varoja kuten kantaosakkeet, kertyneet voittovarot ja kertyneet muun laajan tu-

loksen erät sekä rahastot. CET1-pääomainstrumenttien kriteerit on lueteltu liitteessä 1. AT1 sisältää pääomainstrumentit, jotka täyttävät AT1-erien vaatimukset (liite 2), mutta joita ei kuitenkaan lueta CET1-eriin. Tällaisesta pääomainstrumentista esimerkkinä on eräpäiväton hybridilaina. Ensisijaisia omia varoja (CET1 + AT1) tulee aina olla vähintään 6 % riskipainotetuista eristä. (BCBS, 2011; EU 575/2013, 36-38.)

T2-varoihin luetaan pääomainstrumentit, jotka täyttävät T2-kriteerit (liite 3) ja joita ei ole luettu T1-varoihin, sekä luottotappiovaraukset, joiden maksimimäärä riippuu luottoriskin laskennassa käytetystä menetelmästä. Pääomai-erien yhteenlaskettu osuus pitää olla vähintään 8 % riskipainotetuista eristä (CET1 4,5 %, AT1 1,5 %, T2 2 %). (BCBS, 2011.)

CET1-varoista tehdään erinäisiä vähennyksiä, jolla pyritään varmistamaan todellisen pääoman riittävyys. Tällaisia vähennettäviä eräiä ovat mm. arvopaperistetut omaisuuserät, rahavirtojen suojaukset ja omien velkojen arvomuutokset, kuluvan tilikauden tappiot, aineettomat hyödykkeet, tulevista veronalaisista voitoista riippuvat laskennalliset verosaamiset, etuus pohjaisen eläkerahaston varat, suorat, välilliset ja synteettiset omistusosuudet omista ydinpääoman instrumenteista sekä odotettavissa olevat ydinpääoman eriin liittyvät verot. Myös AT1- ja T2-eristä tehdään tiettyjä vähennyksiä liittyen kyseisten erien omistuksiin toisissa luottolaitoksissa. (EU 575/2013, 41-57.)

EU:n vakavaraisuusdirektiivissä on määritelty Basel III -säädöksen suositamat lisäpääomavaatimukset ja pääomapuskurit. Direktiivi on osa CDR IV -pakettia ja lain luottolaitostoiminnasta 610/2014 myötä osa Suomen lakia. Kiinteä yleinen pääomapuskuri (ts. kiinteä lisäpääomavaatimus, pääoman säilyttävä puskuri, capital conservation buffer) koskee kaikkia luottolaitoksia ja edellyttää 2,5 % ydinpääomaa (CET1) luottolaitoksen kokonaisriskin määrästä, vakavaraisuusasetuksessa määriteltyjen vähimmäismäärien lisäksi (LLL 610/2014, 10. luku, 3 §). Jäsenvaltio voi kuitenkin vapauttaa pienet ja keskisuuret sijoituspalveluyritykset vaatimuksen ulkopuolelle, mikäli siitä ei aiheudu uhkaa jäsenvaltion rahoitusjärjestelmän vakaudelle (EU 2013/36/EU, 404). Pienten ja keskisuurten yritysten luokittelussa käytetään Euroopan yhteisöjen komission suositusta, joka määrittelee pk-yritysten luokaksi yritykset, joiden palveluksessa on vähemmän kuin 250 työntekijää ja joiden vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma on enintään 43 miljoonaa euroa (EU 2003/361/EY). Basel III -säädös ehdottaa pääoman säilyttävän puskurin asteittaista käyttöönottoa ja täysimääräistä täytäntöönpanoa vuoteen 2019 mennessä (BCBS, 2011, 69), mutta Suomessa toimivia luottolaitoksia vaatimus koskettaa jo täysimääräisenä lain luottolaitostoiminnasta 610/2014 vuoksi.

Kiinteän lisäpääomavaatimuksen lisäksi Suomessa Finanssivalvonta voi määrätä luottolaitoskohtaisen muuttuvan lisäpääoman käytöstä valtiovarainministeriön asetuksessa luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen muuttuvasta lisäpääomavaatimuksesta 1029/2014 annetuin perustein. Basel III -säädös ja EU:n luottolaitosdirektiivi käyttävät tästä nimitystä vastasyklinen pääomapuskuri (countercyclical buffer). Kyseisen puskurin tavoitteena on tasata luotonannon määrä eri taloussykleissä, toisin sanoen ohjata luottolaitoksia vähentämään

luototusta kysynnän kasvaessa noususuhdanteen aikana ja turvaamaan luoton saantia laskusuhdanteessa vapauttamalla lisäpääomavaatimusta. Vastasyklisen pääomapuskurin määräämisen perusteina ovat luottokannan ja bruttokansantuotteen välisen pitkäaikaisen kehityksen suhteen poikkeaman lisäksi esimerkiksi asuntojen hintakehitys, sektorikohtaisen luotonannon kehitys, yksityisen sektorin velkaantuneisuus sekä luottolaitosten toimintaan liittyvät riskit (VM 1029/2014, 2 ja 4 §). Vaatimuksen määrästä päätetään aina neljännesvuosittain ja muutos astuu voimaan 12 kuukauden kuluttua sen antamisesta, ellei toisin erityisestä syystä päätetä tai ellei kyseessä ole vaatimuksen alentaminen, jolloin muutos astuu voimaan heti. Muuttuvan lisäpääomavaatimuksen määrä voi olla enintään 2,5 % luottolaitoksen kokonaisriskin määrästä. (LLL 610/2014, 10. luku, 3-4 §.)

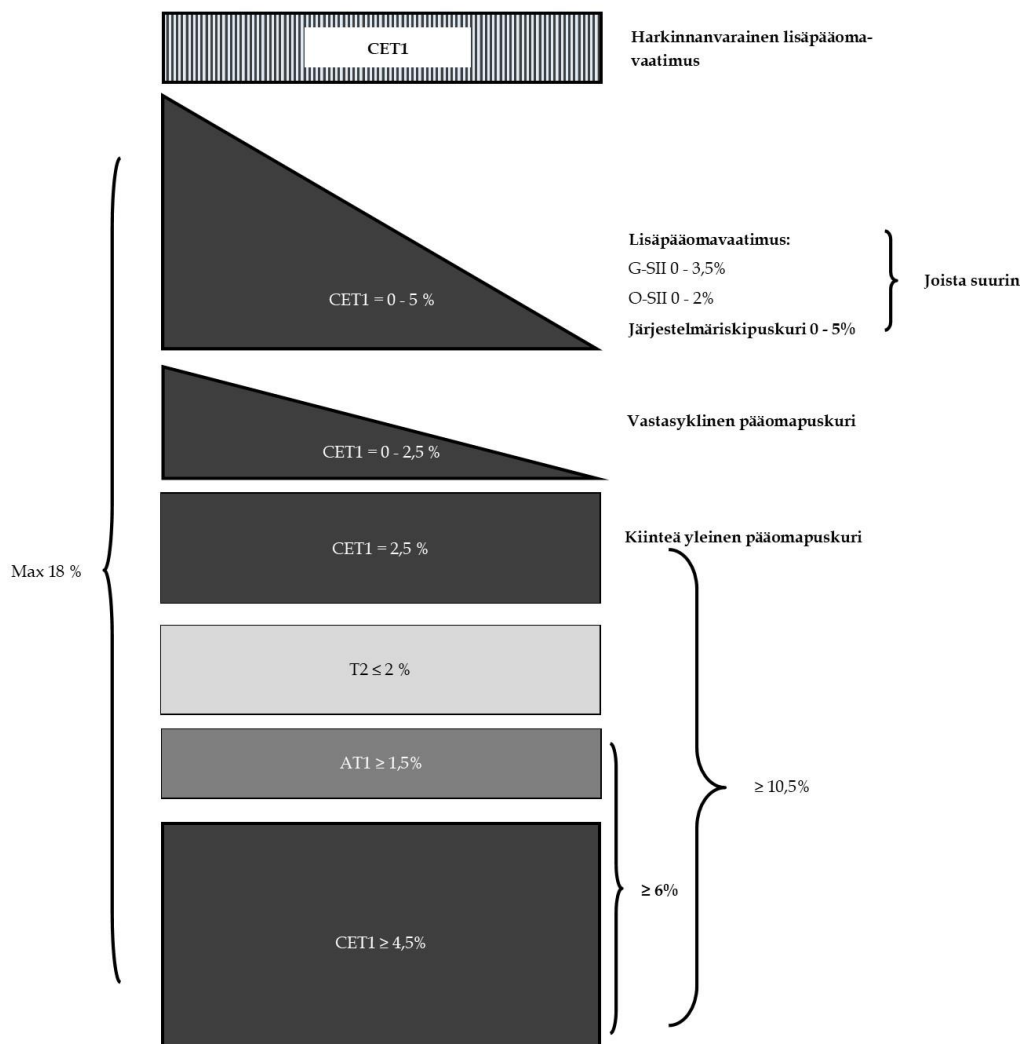
Maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävälle luottolaitoksille (G-SII) voidaan määrätä lisäksi oma lisäpääomavaatimus, joka voi olla enintään 3,5 % kyseisen luottolaitoksen kokonaisriskin määrästä (LLL 610/2014, 10. luku, 3 ja 7 §). G-SII:t määritellään ryhmän koon, sen kytkeytymisen rahoitusjärjestelmään, sen tarjoamien palvelujen tai rahoitusinfrastruktuurin korvattavuuden, sen monimuotoisuuden ja rajat ylittävän toiminnan perusteella (EU 2013/36/EU, 405). Suomessa tällaisia G-SII määritelmät täyttäviä luottolaitoksia ei toimi (Finanssivalvonta 2016).

Muille rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävälle luottolaitoksille (O-SII) voidaan määrätä myös lisäpääomavaatimus, joka voi olla enintään 2,0 % luottolaitoksen kokonaisriskistä (LLL 610/2014, 10. luku, 3 §). O-SII määritellään sen koon, merkityksen unionin talouden tai asianomaisen jäsenvaltion kannalta, rajat ylittävän toiminnan merkityksen ja laitoksen tai ryhmän kytkeytymisen rahoitusjärjestelmään perusteella (EU 2013/36/EU, 405). Finanssivalvonta on asettanut O-SII-puskurit 6.7.2015 neljälle Suomessa toimivalle luottolaitokselle: Nordea Pankki Suomi Oyj 2,0 %; OP Ryhmä 2,0 %, Danske Bank Oyj 0,5 %; Kuntarahoitus Oyj 0,5 % (Finanssivalvonnan lehdistötiedote 6.7.2015 – 12/2015). Luottolaitoksella on kuusi kuukautta aikaa täyttää Finanssivalvonnan antama päätös lisäpääoman määrästä (LLL, 610/2014, 10. luku 8 §).

Finanssivalvonta voi edellisten pääomavaatimusten lisäksi määrätä luottolaitokselle harkinnanvaraisen lisäpääomavaatimuksen enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, mikäli luottolaitoksen omien varojen riittävyyttä suhteessa kokonaisriskiin ei voida muulla tarkoituksenmukaisella tavalla varmistaa (LLL, 610/2014, 11. luku 6 §). EU:n luottolaitosdirektiivi mahdollistaa vielä erillisen järjestelmäriskipuskurin käytön, jolla pyritään estämään pitkäaikaisia ei-syklisiä järjestelmäriskejä tai makrotason vakavaraisuusriskejä ja muita rahoitusjärjestelmään liittyviä häiriöriskejä (EU 2013/36/EU, 407). Järjestelmäriskipuskuri ei ole Suomessa vielä käytössä, mutta asiasta on tehty helmikuussa 2016 valmistunut asiantuntijaselvitystyö, joka puoltaa järjestelmäriskipuskurin käyttöönottoa myös Suomessa (Valtiovarainministeriö 2016). Tämän johdosta puskurin sisällyttämisestä luottolaitoslakiin on annettu hallituksen esitys (HE 137/2017), jonka mukaisesti järjestelmäriskipuskuri tulisi käyttöön 1.1.2018.

Esityksen perusteella Finanssivalvonta voi asettaa luottolaitoskohtaisen järjestelmäriskipuskurin 1-5 prosentin välille. (VM, HE 137/2017.)

Mikäli luottolaitos ei täytä edellä esitettyjä pääomavaatimuksia ydinpääomalla, sen voittovarojen käyttöä ja jakoa voidaan rajoittaa omien varojen kartuttamiseksi (LLL 610/2014, 10. luku, 1 § ja 10 § sekä 11. luku 8 §). Kuviossa 3 on esitetty pääomavaatimusten enimmäismäärät, joista valtaosa pankin on täytettävä ydinpääomalla. Kaikkia luottolaitoksia koskien 10,5 prosentin vaatimuksen täyttämiseksi laitoksella pitää olla vähintään 7 % ydinpääomaa ja loppu 3,5 % voi olla heikompileaatuista pääomaa, josta kuitenkin enintään 2 % T2-pääomaa. Kuviossa 3 ylinnä oleva harkinnanvarainen lisäpääomavaatimus on Finanssivalvonnan määrättävissä oleva luottolaitoskohtainen vaatimus, joka voidaan asettaa, mikäli Finanssivalvonta katsoo luottolaitoksen pääomien olevan kokonaisriskiin nähden riittämättömällä tasolla. Jokaisen luottolaitoksen on siis täytettävä vähintään 10,5 prosentin omien varojen vaatimus ja enintään vaaditut omat varat voivat olla 18 % luottolaitoksen riskipainotetuista eristä (ilman harkinnanvaraisen lisäpääomavaatimuksen huomioimista).

KUVIO 3 Nykyiset pääomavaatimukset ja -puskurit

3.4.4 Maksuvalmiusvaatimus

EU:n vakavaraisuusasetus (575/2013) on suoraan jäsenmaita sitovaa säädäntöä. Sen myötä Basel III -säädöksen esittämä maksuvalmiusvaatimus velvoittaa kaikkia EU:n jäsenmaita. Maksuvalmiusvaatimuksen mukaan luottolaitoksella on oltava likvidejä varoja määrä, joka riittää kattamaan vakavan stressitilanteen aiheuttaman likviditeetin sisään- ja ulosvirtauksen mahdollisen epätasapainon 30 päivän ajan (EU 575/2013, 240). Vakavaraisuusasetusta on täydennetty maksuvalmiusvaatimuksen osalta komission delegoidulla asetuksella 2015/61. Maksuvalmiusvaatimus ilmoitetaan prosentteina ja lasketaan kaavalla

$$\text{maksuvalmiusvaatimus (\%)} = \frac{\text{maksuvalmiuspuskuri}}{\text{likviditeetin nettoulosvirtaukset 30 kalenteripäivän stressikauden aikana}}$$

(EU 2015/61, 7). Vakavaraisuusasetus määrittelee artiklassa 460, että maksuvalmiusvaatimuksen on oltava 80 % 1. päivästä tammikuuta 2017 ja 100 % 1. päivästä tammikuuta 2018.

Maksuvalmiuspuskuriin sisällytettävät varat jaetaan kolmeen eri luokkaan, jotka on tarkasti määritelty komission delegoidussa asetuksessa maksuvalmiusvaatimuksesta (2015/61) artikloissa 10–12. Tason 1 varat tiivistettynä sisältävät kolikot ja setelit, tietyt saamiset keskuspankeilta, tietyt saamiset julkisyhteisöiltä, tietyt saamiset julkishallintoon sidoksissa olevien luottolaitosten liikkeeseen laskemat varat, tietyt erittäin laadukkaat katetut joukkolainat sekä varat, jotka edustavat saamisia tai takauksia tietynlaisilta kansainvälisiltä kehityspankeilta ja organisaatioilta. Tason 2A varojen markkina-arvoon on tehtävä vähintään 15 prosentin arvonleikkaus ja tiivistettynä varat sisältävät tietynlaiset saamiset tai takaukset julkishallinnoilta, tietynlaiset laadukkaat katetut joukkolainat ja tietynlaiset yritysten joukkolainat. Tason 2B varoihin on tehtävä suuremmat arvonleikkaukset ja varat sisältävät tiivistettynä tietynlaiset omaisuusvakuudellisten arvopapereiden muodossa olevat vastuut, tietynlaiset yritysten joukkolainat, tietynlaiset osakkeet, tietynlaiset rajoitetusti käytettävät sidotut likviditeettisopimukset, tietynlaiset laadukkaat katetut joukkolainat sekä tietynlaiset korkoa tuottamattomat varat luottolaitoksilta, jotka eivät sääntöjensä vuoksi voi pitää hallussaan korkoa tuottavia varoja. (EU 2015/61, 11-15.)

Maksuvalmiusvaatimuksessa tason 1 varojen osuuden on oltava vähintään 60 % ja ilman kyseisiin varoihin luettavia katettuja joukkolainoja vähintään 30 %. Tason 2B varojen osuus maksuvalmiuspuskurista voi olla enintään 15 %. (EU 2015/61, 20.) Maksuvalmiusvaatimuksen laskennassa tarvittavista ulos- ja sisäänvirtauksista on tarkat arviointikriteerit komission asetuksen (EU 2015/61) toisessa ja kolmannessa luvussa. Tämän lisäksi maksuvalmiusvaatimuksen koostumuksen määrittämiseen on omat monivaiheiset kaavat, jotka on esitelty komission asetuksen (EU 2015/61) liitteessä 1.

3.5 Tiedossa olevat tulevat vaatimukset

3.5.1 Vähimmäisomavaraisuusaste

Vähimmäisomavaraisuusasteen tarkoituksena on estää luottolaitosten liiallista velkaantumista. Basel III -säädös ehdottaa kolmen prosentin vähimmäisomavaraisuusastetta (leverage ratio) pankeille (BCBS, 2011,63). Komission delegoitu asetus (EU) 2015/62 tarkentaa EU:n vakavaraisuusasetusta vähimmäisomavaraisuusasteen laskemisen osalta ja velvoittaa kaikkia luottolaitoksia laskemaan sen. Luottolaitosten on vakavaraisuusasetuksen myötä pitänyt laskea vähimmäisomavaraisuusaste jakamalla luottolaitoksen T1-pääoman määrä sen vastuiden kokonaismäärällä (EU 2015/62). Vaadittua vähimmäisrajaa ei ole vielä ollut, vaan Baselin pankkivalvontakomitea on seurannut suunnitellun vaatimuksen sopivuutta. Seurantajakso alkoi 1.1.2013 ja päättyi 31.12.2016. (BCBS, 2011, 63.)

23.11.2016 Euroopan komissio antoi ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 muuttamisesta vähimmäisomavaraisuusasteen, pysyvän varainhankinnan vaatimuksen, omien varojen ja hyväksyttävien velkojen vaatimusten, vastapuoliriskin, markkinariskin, keskusvastapuoliin liittyvien vastuiden, yhteistä sijoitustoimintaa harjoittaviin yrityksiin liittyvien vastuiden, suurten asiakasriskien ja raportointi- ja julkistamisvaatimusten osalta sekä asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta. Tässä ehdotuksessa omien varojen vaatimukseen lisätään kolmen prosentin vähimmäisomavaraisuusaste (EU 2016/0360, 74) ja täsmennetään vähimmäisomavaraisuusasteen laskentaa sen periaatteen säilyessä kuitenkin ennallaan (EU 2016/0360, 244-255). Sitova vähimmäisomavaraisuusaste tulee siis lähiaikoina voimaan EU:n asetuksen myötä ja sitoo siten kaikkia jäsenmaita suoraan.

3.5.2 Pysyvän varainhankinnan vaatimus

Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR) on osa luottolaitosten maksuvalmiuden turvaamista. NSFR edellyttää pankkeja säilyttämään vakaan rahoituksen saannin suhteessa niiden omiin varoihin ja taseen ulkopuolisiin toimiin (BCBS, 2014, 1). Vaatimuksen taustalla on pankkien suorittama maturiteetin transformaatio lyhytaikaisesta rahoituksesta hyvin epälikvideiksi saamisiksi (esimerkiksi asuntolainat). NSFR estää tilanteet, joissa pankilla olisi pitkäaikaisia saamia varten vain lyhytaikaista tukkurahoitusta, jolloin lyhytaikaisen rahoituksen loppuessa pankki ajautuisi kestävämpään tilanteeseen. BCBS (2011) on ehdottanut, että NSFR:n vähimmäisvaatimus otetaan käyttöön viimeistään 1.1.2018. EU:n vakavaraisuusasetus on velvoittanut jäsenmaissaan toimivia luottolaitoksia raportoimaan Baselin pankkivalvontakomitean vaatimat pysyvän varainhankinnan vaatimuksen laskennassa käytettävät erät jaoteltuina niiden maturiteetin mukaan (EU, 575/2013, 251-253). Tällä on mahdollistettu vaatimuksen kehityksen seuraaminen ja arviointi sen vaikutuksista rahoitusmarkkinoihin, luotonantoon ja talouskasvuun (EU 575/2013, 15).

Pysyvän varainhankinnan vaatimus lasketaan kaavalla

$$\text{NSFR (\%)} = \frac{\text{käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen määrä}}{\text{vaadittu pysyvän rahoituksen määrä}}$$

Luottolaitosten on ylläpidettävä vähintään 100 prosentin pysyvän varainhankinnan vaatimusta. Käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen määrää laskettaessa huomioidaan jokaisen rahoitusinstrumentin rakenne ja sen perusteella annetaan kyseiselle instrumentille käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen kerroin (Basel, 2014, 3). Kerroinluokkia on yhteensä viisi ja ne on esitetty esimerkkierien kanssa taulukossa 3.

TAULUKKO 3 Käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen määrän kerroinluokat (EU 2016/0360, 228-231)

Kerroinluokka (%)	Esimerkki erästä	Maturiteetti (vuotta)
100	erittäin pysyvät varat kuten T1 ja T2	> 1
95	kuluttajien ja pienten yritysten tarjoamat pysyvät, vaadittaessa maksettavat talletukset	< 1
90	edellistä luokkaa vastaavat talletukset, mutta jotka ovat epävarmemmin pysyviä	< 1
50	toiminnalliset talletukset, tiettyjen tahojen myöntämät velat, joiden jäljellä oleva maturiteetti on alle vuoden, mutta yli kuusi kuukautta	0,5 - 1
0	tietyt velat, joiden maturiteettia ei ole määritelty tai se on alle kuusi kuukautta	< 0,5

Vaaditut pysyvät varat perustuvat laitoksen varojen (sijoitusten) rakenteeseen. Mitä epälikvidimpi kyseinen erä on, sitä suurempi on sen kerroin vaadittua pysyvän rahoituksen määrää laskettaessa. Luokkia, ja siten myös kertoimia, joihin sijoitukset jaetaan, on komission ehdotuksessa 16 (EU 2016/0360, 235-243), mutta Baselin ehdottamassa luokittelussa vain kahdeksan (BCBS, 2014, 11). Luokat, joita EU:ssa tullaan soveltamaan, on esitelty taulukossa 4.

TAULUKKO 4 Vaaditun pysyvän rahoituksen määrän kerroinluokat (EU 2016/0360, 235-243)

Kerroinluokka (%)	Esimerkki erästä	Maturiteetti (vuotta)
0	laadukkaat kiinnittämättömät likvidit varat sekä keskuspankkivarannot ja keskuspankeilta olevat saamiset, joiden jäljellä oleva maturiteetti on alle 6 kk	< 0,5
5	tietyt kiinnittämättömät osakkeet ja osuudet sekä instrumentit, joiden jäljellä oleva maturiteetti on alle 6 kk	< 0,5
7	tietyt erittäin laadukkaat joukkolainat	NA
10	tietyt varat, joiden jäljellä oleva maturiteetti on alle 6 kk ja ulkomaankaupan rahoitukseen liittyvät taseeseen sisältyvät tuotteet, joiden jäljellä oleva mat. on alle 6 kk	< 0,5
12	tietyt kiinnittämättömät osakkeet tai osuudet	NA
15	2A tason kiinnittämättömät varat ja ulkomaankaupan rahoitukseen liittyvät taseen ulkopuoliset tuotteet, joiden jäljellä oleva maturiteetti on vähintään 1 v.	≥ 1
20	tietyt kiinnittämättömät osakkeet tai osuudet	NA
25	tietyt kiinnittämättömät tason 2B arvopaperistet. varat	NA
30	tietyt kiinnittämättömät osakkeet ja osuudet sekä tietyt kiinnittämättömät laadukkaat katetut joukkolainat	NA
35	tietyt kiinnittämättömät tason 2B arvopaperistetut varat sekä tietyt kiinnittämättömät osakkeet ja osuudet	NA
40	tietyt kiinnittämättömät osakkeet ja osuudet	NA
50	tietyt toiminnalliset talletukset, varat, joiden jäljellä oleva maturiteetti on väh. 6 kk, mutta alle 1 v ja jotka johtuvat liiketoimista tiettyjen tahojen kanssa sekä tietyt kiinnitetyt varat, joiden jäljellä oleva maturiteetti on väh. 6 kk, mutta alle 1 v	0,5-1
55	tietyt kiinnittämättömät osakkeet ja osuudet	NA
65	yli vuoden jäljellä olevan maturiteetin omaavat kiinnittämättömät lainat, joiden vakuutena on asuinkiinteistö, tietyt kiinnittämättömät asuntolainat ja muut lainat	> 1
85	hyödykkeet, joilla käydään fyysistä kauppaa, mukaan lukien kulta, mutta pois lukien hyödykejohdannaiset, kiinnittämättömät pörssissä noteeratut osakkeet, joita ei hyväksytä tason 2B varoiksi, tietyt kiinnittämättömät arvopaperit, joiden jäljellä oleva maturiteetti on väh. 1 v sekä tietyt varat (myös käteinen), jotka on asetettu alkumarginaalina johdannaisopimuksille tai on asetettu osuutena keskusvastapuolen maksukyvyttömyysrahaan	> 1
100	kaikki kiinnitetyt varat, joiden jäljellä oleva maturiteetti on väh. 1 v, järjestämättömät lainat, käyttöomaisuus, osakkeet, joilla ei käydä kauppaa pörssissä, vakuutusvarat ja maksukyvyttömyystilassa olevat arvopaperit	> 1

3.5.3 TLAC

TLAC-vaatimus on FSB:n ja Baselin pankkivalvontakomitean yhdessä kehittämä vaatimus maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittäville luottolaitoksille. Suomeksi TLAC-vaatimuksen käytetään nimitystä kokonais-tappionkattamiskyky. TLAC-vaatimuksen tarkoituksena on varmistaa, että G-SII:lla on tarpeeksi pääomia kattamaan tappioita ja mahdollistamaan uudelleenpääomituksen ilman veronmaksajien varoja tai rahoitusvakauden vaaran-tamista. (FSB, 2015.)

Vuodesta 2019 alkaen TLAC-vaatimuksen vähimmäismäärän pitää olla 16 % riskipainotetuista eristä tai 6 % vähimmäisomavaraisuusasteen laskennassa käytetystä vastuiden kokonaismäärästä, riippuen kumpi tuottaa suuremman pääoman määrän. Vuodesta 2022 alkaen kyseisten lukujen tulee olla 18 % kokonaisriskistä ja 6,75 % vastuiden kokonaismäärästä. Näiden lisäksi valvovat viranomaiset voivat määrätä luottolaitoskohtaisen lisävaatimuksen, mikäli näkee sellaisen tarpeelliseksi. Vaikka TLAC-vaatimuksen vähimmäismäärä tulee lisätä muiden pääomavaatimusten päälle, voi vaatimuksen täyttämiseen käyttää samoja pääomaeriä tietyin ehdoin. (FSB, 2015.)

FSB:n esitys TLAC-vaatimuksesta ei ole maita sitova, vaan siitä pitää erikseen säätää lainsäädännöllä. TLAC-vaatimus pannaan EU:ssa täytäntöön vuoden 2019 mennessä tekemällä muutoksia vakavaraisuusasetukseen (EU 2016/0360, 13, 30). TLAC-vaatimukseen kelpaavan instrumentin ehdot on esitetty liitteessä 4.

3.5.4 MREL

Omia varoja ja alentamiskelpoisia velkoja koskeva vaatimus (MREL) on tarkoitukseltaan vastaava kuin FSB:n TLAC-vaatimus, mutta koskettaa kaikkia luottolaitoksia. MREL-vaatimuksesta määrätään useassa eri taustasäädöksessä. Elvytys- ja kriisinratkaisudirektiivissä 2014/59/EU (artiklat 45 ja 46), luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisusta säädetyn lain kahdeksannessa luvussa, yhteisessä kriisinratkaisumekanismien asetuksessa 806/2014/EU sekä komission delegoidussa asetuksessa 2016/1450 käsitellään MREL-vaadetta. Näissä dokumenteissa määritellään MREL-vaatimuksen täyttämiseen kelpaavat velat sekä omien varojen vähimmäismäärät (KRL, 8. luku; EU 2016/1450, 1 artikla; EU 806/2014, 12 artikla).

Edellä mainitut dokumentit antavat mandaatin kansalliselle kriisinratkaisuviranomaiselle asettaa luottolaitoskohtaisesti MREL-vaade. Suomessa kyseinen viranomainen on rahoitusvakausvirasto, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2015 (Tehtävä ja tavoitteet, 2017). Euroopan komissio on antanut 23.11.2016 lainsäädäntöehdotukset liittyen mm. TLAC- ja MREL-vaatimuksiin (EU 2016/0360). Tämän myötä TLAC- ja MREL-vaatimukset pyritään sovittamaan yhdeksi säädökseksi, jolloin nykyisiin MREL-laskentoihin tulee muutoksia lähiaikoina.

Komission delegoidun asetuksen (EU 2016/1450) seitsemännen artiklan mukaan kriisinratkaisuviranomaisen on määrättävä MREL-vaatimus prosentti-

osuutena omien varojen ja velkojen yhteismäärästä. Rahoitusvakausvirasto on määritellyt, että MREL-vaatimuksen vähimmäismäärä on oltava 8 % taseen loppusummasta (Rahoitusvakausvirasto, 2016, 2). RVV voi määrätä laitoskohtaisesti myös suuremmasta tai pienemmästä vaateen määrästä. MREL-vaatimus lasketaan suhteuttamalla vaateen osoittajaan sisällytettävät omat varat sekä MREL-kelpoiset velat vaateen nimittäjään sisällytettäviin omien varojen ja velkojen kokonaismäärään (RVV, 2016, 8). Omiin varoihin luetaan EU:n vakavaraisuusasetuksessa määritellyt omien varojen osatekijät (EU 575/2013, 36-40). MREL-kelpoisia velkoja ovat velat, joiden nimellisarvoa voidaan alentaa. MREL-kelpoisten velkojen ominaisuudet on lueteltu liitteessä 5. Velkojen kokonaismääränä käytetään pääsääntöisesti tilinpäätöksen taseeseen kirjattua velkojen kokonaismäärää (RVV, 2016, 8). Vähimmäismäärästä on siis tehty alustava päätös, mutta lainsäädäntö asiasta on vielä työn alla.

3.5.5 Operatiivisen riskin omien varojen vaatimuksen laskennan muutos

Baselin pankkivalvontakomitea on julkaissut maaliskuussa 2016 dokumentin, jonka perusteella operatiivisen riskin laskentaan on tulossa muutoksia. Muutos koskee kehittyneiden laskentamenetelmien korvaamista uudella standardimenetelmällä. Muutoksen taustalla on kehittyneiden menetelmien erilaisten versioiden kirjo, jonka odotettiin vähenevän ajan myötä. Menetelmien erilaisuuden vuoksi niiden tuottamat tulokset eivät ole olleet vertailukelpoisia. (BCBS, 2016a, 1.)

Uudessa standardimenetelmässä omien varojen vaatimus lasketaan BI:n ja laitoskohtaisen operatiivisten tappioiden havaintoaineiston yhdistelmänä. Laitoskohtaisen tappioaineiston sisällyttämisellä pyritään luomaan kannustin operatiivisten riskien parempaan hallintaan. Omien varojen vaatimuksen laskenta-kaava sekä sen komponentit ovat tarkemmin esitelty komitean julkaisemassa raportissa. (BCBS, 2016a.)

3.5.6 Luottoriskin laskennan muutokset

Luottoriskiä laskettaessa luottolaitos on voinut käyttää kehittämiään IRBA-menetelmiä riskipainotettujen erien määrittämiseksi. Tämä on aiheuttanut sen, että riskipainotettujen erien laskemista on ollut hankala monitoroida ja ne eivät ole olleet vertailukelpoisia luottolaitosten välillä. Tästä syystä Baselin pankkivalvontakomitea on ehdottanut muutoksia IRBA-mallien käyttöön. (BCBS, 2016b, 1.)

Komitea on ehdottanut, että IRBA-menetelmää ei voisi käyttää tiettyjen riskien laskennassa, joiden kohdalla mallin parametreja ei voida estimoida luotettavasti sääntelyn näkökulmasta. Lisäksi niillä osa-alueilla, joissa IRBA-menetelmää saisi edelleen käyttää, tulisi tarkennuksia parametrien estimointeihin sekä vähimmäistasoja laskennassa käytettäville parametreille. (BCBS, 2016b.) Ehdotetut muutokset koskevat vain menetelmiä, joilla riskipainotetut erät ja sitä kautta omien varojen vaatimukset lasketaan, mutta itse pääomavaatimusten määriä ei olla muuttamassa.

Myös luottoriskin laskennan standardimenetelmään on tulossa muutoksia, jotka voivat vaikuttaa laitoksen omien varojen vaatimuksiin. Muutosten tavoitteena on varmistaa, että standardimenetelmä on sopiva ja oikein kalibroitu menetelmä riskin laskennassa, parantaa pääomavaatimusten vertailukelpoisuutta laitosten välillä ja vähentää riippuvuutta ulkopuolisista luottoluokituksista (BCBS, 2015, 21). Nämä tavoitteet pyritään täyttämään muuttamalla eri riskien laskentatapoja. Pankkeja koskevia riskejä laskettaessa käytettäisiin valmiita luottoluokituksia liittyen riskeihin, joille niitä on laskettu. Niiden riskien tai laitosten osalta, joille valmiita luottoluokituksia ei ole laskettu, käytettäisiin kolmeen luokkaan jaoteltuja riskipainoja. (BCBS, 2015, 1.)

Yritysten osalta riskipainojen laskennassa hyödynnettäisiin luottoluokituksia, mikäli ne ovat käytettävissä. Luokittelemattomiin riskeihin sovellettaisiin 100 prosentin riskipainoa. Sijoituskelpoisten yritysten (investment grade) riskipainot olisivat vähintään 75 % ja pienten ja keskisuurten yritysten riskipaino 85 %. (BCBS, 2015, 2.)

Kiinteistöihin liittyvien luottoriskien laskennassa merkittävin rooli olisi luototussuhteella, etenkin niissä tapauksissa, joissa takaisinmaksu perustuu kohteen vuokratuottoon tai myyntiin. Tällaisissa kohteissa riskipaino olisi 150 % tai luototussuhteen määräämä. Muissa kohteissa riksipaino olisi 100 % tai luototussuhteen määräämä. Riskipainojen laskennan muutoksia tulisi myös pääomalainojen, osakkeiden ja muiden pääomainstrumenttien, muiden varojen, vähittäismyyntiportfolion, monenvälisten kehityspankkien sekä taseen ulkopuolisten riskien osalta. (BCBS, 2015.)

3.5.7 Muut tulevat vaatimukset

Ehdotus EU:n vakavaraisuusasetuksen muuttamiseksi (EU 2016/0360) sisältää useita Baselin pankkivalvontakomitean ehdottamia standardeja, jotka on asetuksella tarkoitus saattaa koskemaan kaikkia EU:n jäsenmaita. Nämä standardit koskevat mm. pääomasijoituksia rahastoihin sekä luottorisktiin sisältyviä vastapuoliriskin standardimenetelmää, keskusvastapuoliin liittyviä vastuita ja suuria asiakasriskejä (EU 2016/0360).

Laitosten on laskettava yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä olevien osuuksien tai osakkeiden muodossa olevia vastuita koskevat omien varojen vaatimukset pääsääntöisesti läpikatsomisperiaatteella, sijoitusmandaattiin perustuvalla menetelmällä tai soveltaen 1250 prosentin riskipainoa. Käytettävä menetelmä riippuu siitä, paljonko laitoksella on tietoa riskipainojen laskemista varten. Omien varojen vaatimus lasketaan kertomalla CIU:n riskipainotettujen vastuuerien yhteismäärä kyseisen laitoksen hallussa olevien osuuksien tai osakkeiden prosenttiosuudella. Laskentamenetelmät on kuvattu ehdotuksessa EU:n vakavaraisuusasetuksen muuttamiseksi. (EU 2016/0360, 89-93.)

Luottoriskin laskennan osa-alueita ovat mm. vastapuoliriskit, keskusvastapuoliriskit sekä suuret asiakasriskit (EU 575/2013, II osasto), joiden riskipainojen laskentaan on tulossa muutoksia. Vastapuoliriskin standardimenetelmän muutos ja keskusvastapuoliin liittyvien vastuiden laskennan muutos vaikuttavat riskipainotettujen erien määrään, mutta eivät tuo muutoksia pääomavaati-

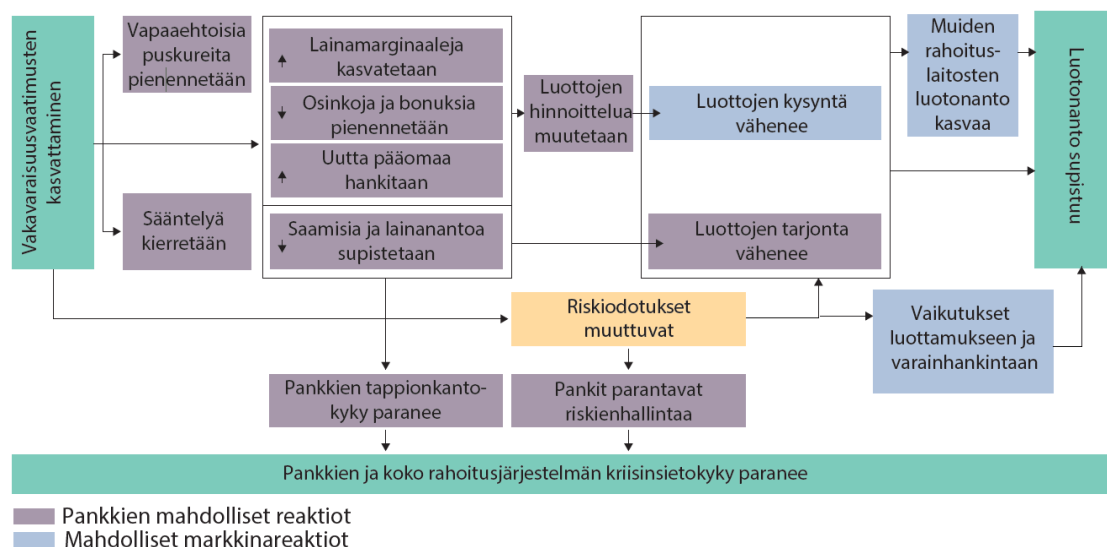
muksiin. Suuriin asiakasriskeihin liittyvä uudistus muuttaa pääomavaatimuk-
sia siten, että jatkossa laskennassa voidaan huomioida vain T1-pääomaerät. (EU
2016/0360.)

Baselin komitea on julkaissut myös uuden standardin koskien arvopape-
ristamisia. Standardin on määrä astua voimaan vuoden 2018 alusta. Sen tarkoi-
tuksena on vähentää ulkopuolisiin luottoluokituksiin liittyvää mekaanista luot-
tamista, parantaa riskiherkkyyttä, kasvattaa riskipainoa korkean luottoluokan
riskeille ja pienentää riskipainoa alhaisen luottoluokan riskeille. Näiden toteut-
tamiseksi komitea on mm. kehittänyt kolme erilaista menetelmää riskipainotet-
tujen erien laskemiseksi ja asettanut tiettyjä vähimmäisriskipainoja. Näiden
toimesta arvopaperistettujen erien riskipainot tulevat nousemaan nykyisistä.
(BCBS, 2016c.)

4 SÄÄNTELYN VAIKUTUKSET PANKIN KÄYTTÄYTYMISEEN

Kuten aikaisemmin jo todettiin, pankin optimaalinen pääomarakenne poikkeaa muilla sektoreilla toimivien yritysten optimaalisesta pääomarakenteesta. Pankkien kohdalla yksi pääomarakenteeseen vaikuttava tekijä on talletussuoja. Mikäli talletussuoja ei ole hinnoiteltu oikein, antaa sen olemassaolo pankille houkutuksen kasvattaa riskiä esimerkiksi lisäämällä sijoitusten riskisyyttä tai velkaosuutta (Santos, 2001, 52). Tämän lisäksi heikossa kunnossa olevat pankit saattavat aiheuttaa markkinahäiriöitä esimerkiksi löysäämällä luotonannon vaatimuksia tai pienentämällä korkokatettaan, johon terveet pankit saattavat joutua vastaamaan samoilla toimilla ylläpitääkseen markkinaosuuttaan (Dagher ym., 2016, 10). Muun muassa näiden seikkojen vuoksi pankkisääntelyä kehitetään jatkuvasti.

Kuviossa 4 on esitetty pääomavaatimuksen noston mahdolliset vaikutukset pankkisektoriin kokonaisuutena, joihin työssä seuraavaksi paneudutaan.

KUVIO 4 Pankkien mahdolliset reaktiot pääomavaatimuksen nostoon (Valtiovarainministeriö, 2016)

Kuten kuvio 4 hahmottaa, pankit voivat reagoida kasvaneeseen pääomavaatimukseen erittäin monella tavalla, esimerkiksi pienentämällä nykyisiä puskureita, siirtämällä toimintaa sääntelyn ulottumattomiin, supistamalla luotonantoa, hankkimalla uutta pääomaa tai kasvattamalla luotonannon hintaa. Nämä hankaloittavat muutoksen vaikutusten yksiselitteistä tutkimista.

Pääomavaatimusten noston tarkoituksena on varmistaa, että pankit ja koko rahoitusjärjestelmä selviytyvät mahdollisista kriisitilanteista. Tiukemman pääomasääntelyn tukijat korostavat riskejä ja tehottomuuksia, jotka johtuvat korkeammasta velkaantuneisuudesta ja viittaavat kriisin koviin kustannuksiin. Tiukemman sääntelyn vastustajat uskovat, että korkeammat pääomavaatimukset kasvattavat merkittävästi rahoituksen välityksen kustannuksia ja hankaloittavat taloudellista aktiviteettia. Lisäksi vastustajat väittävät, että rahoituksen välitys saattaa ajautua tahoille, joita sääntely ei koske, täten kasvattaen järjestelmäriskiä. (Dagher ym., 2016, 5.)

Pääomasääntelyssä voidaan todeta olevan sekä hyötyjä tuottavia että kustannuksia aiheuttavia puolia. Veronmaksajien ja pankin luotottajien etu on, että pankkien pääomat kestävät tappioita ja siten pankin konkurssin todennäköisyys on pienempi (Dagher ym., 2016, 8). Lisäksi pääoman määrä vaikuttaa riskienhallintaan, sillä mitä enemmän pankilla on menetettävää, sitä vähemmän pankki haluaa ottaa ylisuuria riskejä. Riskeihin ja tappioihin liittyvien asioiden lisäksi pääomalla on muitakin hyviä ominaisuuksia. Esimerkiksi korkeampi pääoman määrä houkuttelee paremmin sijoittajia ja auttaa ylläpitämään pitkäaikaisia asiakassuhteita (Dagher ym., 2016, 8). Nämä tekijät eivät kuitenkaan automaattisesti tuota hyvinvoinnin maksimoivaa allokaatiota, sillä pankin optimaalinen pääoman taso on pienempi kuin sosiaalisesti optimaalinen. Tämän vuoksi sääntely pyrkii nostamaan pankkien pääomien määrä. Pankit saattavat olla yleisesti tiukempia pääomasääntelyitä vastaan. Empiiriset havainnot kuitenkin osoittavat, että pankit pitävät pääomia yli vaadittujen määrien. (Allen ym., 2011, 983; Dagher ym., 2016, 4-9.)

Bridges, Gregory, Nielsen, Pezzini, Radia ja Spaltro (2014) ovat havainneet, että pankit pyrkivät palauttamaan pitämänsä pääomapuskurin suhteessa minimivaatimukseen. Pääomavaatimuksen noustessa yhden prosenttiyksikön, pankki nostaa omaa pääomasuhdettaan 0,4 prosenttiyksikköä yhden vuoden aikana ja 0,9 prosenttiyksikköä kolmen vuoden aikana. Alkuperäinen puskuri minimivaatimukseen nähden tulee palautettua alle neljässä vuodessa. (Bridges ym., 2014.)

Pääomavaatimusten tuomia kustannuksia mietittäessä on tärkeää erotella transitiivaiheen kustannukset steady-state -vaiheen kustannuksista (Dagher ym., 2016, 9). Transitiivaiheella tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin vallitsevasta pääomavaatimuksesta siirrytään uuteen määrättyyn tasoon. Steady-state -vaihe on tilanne, jossa uudet pääomavaatimukset on täytetty. Transitiivaiheen kustannuksia voidaan pienentää tarjoamalla mahdollisuus täyttää vaatimukset asteittain, jolloin pankin on helpompi sopeutua muutokseen ja hyödyntää esimerkiksi voittoja paremmin (Dagher ym., 2016, 9). Steady-state -vaiheen kustannuksiin vaikuttaa etenkin pankkien kohdalla lainan verokohtelun lisäksi

julkisten turvaverkostojen, kuten talletussuojan ja too-big-to-fail -ongelman tuomat edut.

Kahane (1977) sekä Koehn ja Santomero (1980) ovat esittäneet pankin portfoliomalliksi keskiarvo-varianssi mallin, jossa pankki ottaa pääomien hinnat ja tuotot annettuina ja määrittelee sen odotetun hyödyn maksimoivan optimaalisen portfolion suhteessa pankin riskinkaihtamiseen. Omavaraisuusasteen tiukentaminen rajoittaa pankin tehokasta sijoitusten rintamaa, johon pankki vastaa muuttamalla portfoliorakennetta. Pankin suhtautuminen riskiin määrittelee, mihin suuntaan portfoliorakennetta muutetaan. (VanHoose, 2007, 3682.)

Riskiä rakastava pankki vastaa korkeampaan pääomavaatimukseen valitsemalla riskisempiä pääomaeria kuin ennen omavaraisuusasteen nostoa mikä lisää konkurssin todennäköisyyttä. Tämä on valvovan tahon kannalta juuri päinvastainen ilmiö kuin mitä toivotaan. Pankkisektoria kokonaisuutena ajateltaessa pääomasäätelyn vaikutuksen määrää koko järjestelmän suhtautuminen riskiin. (Kahane, 1977; Koehn & Santomero, 1980.)

Ongelmia Kahanen sekä Koehn ja Santomeron esittämässä portfoliomallissa aiheuttavat riskiset omaan pääomaan laskettavat pääomaerät sekä mallissa käytetty riskimittari, varianssi. Keeley ja Furlong (1990) esittävät, että pankin tuottojen varianssi ei ole sopiva riskimittari ja siten kyseenalaistaa Kahanen sekä Koehn ja Santomeron havainnot. Furlong ja Keeley (1989) sisällyttävät omaan malliinsa talletussuojan optio-arvon ja heidän havaitsemansa tulos on, että kasvu pankin pääomassa on selvässä yhteydessä pankin pääomariskien alenemisen kanssa.

Edellä esitetyt tutkimukset portfoliomalleista ovat jo lähes 30 vuotta vanhoja, eivätkä siten vastaa kysymyksiin tämänhetkisen sääntelyn vaikutuksista pankin käyttäytymiseen. Viimeaikainen tutkimus on keskittynyt enemmän sääntelyn vaikutuksiin luotonannon määrään ja hintaan sekä sääntelyarbitraasiin kuin muuhun pankin käyttäytymiseen.

Steady-state -vaiheen kustannuksia koskeva kirjallisuus on vähäistä, mikä kertoo kustannusten arvioinnin vaikeudesta. Tämä johtuu pääosin vakaasta sääntelyn tasosta viimeisten vuosikymmenien aikana, joten aineistoa muutosten aiheuttamista kustannuksista ei ole kunnolla saatavilla. Mikäli pääoman kustannus on suurempi kuin lainan, pitäisi pääomavaatimusten lisääntymisen näkyä luotonannon hinnassa. Pääomatason ja lainan kustannusten välillä on kuitenkin havaittu vain heikkoa yhteyttä (yhden prosenttiyksikön korkeampi T1-pääomavaatimuksen määrä nostaa korkotasoa 2 - 20 korkopistettä). (Dagher ym., 2016, 21-23.)

Dagher ym. (2016) kuitenkin huomauttavat, että tuloksia saattavat vääristää suhteellisen pieni pääomatasojen vaihtelu historiassa ja se, että pääomakustannukset saattavat kasvaa epälineaarisesti. Lisäksi pääomavaatimukset saattavat aiheuttaa vaikeasti mitattavia vaikutuksia, kuten pankin velkakirjan rooli turvallisena sijoituksena ja mahdollinen luotonuksen siirtyminen varjopankkisektorille (Dagher ym. 2016).

Sveitsi otti käyttöön Basel III -säädöksen mukaisen vastasyklisen pääomapuskurin ensimmäisenä valtiona kesäkuussa 2012. Sen vaikutuksia luotonan-

non hintaan ovat tutkineet Basten ja Koch (2015). He havaitsivat, että pankit, joilla pääomia oli vähiten, nostivat korkotasoa enemmän kuin muut pankit. Samoin asuntoluototukseen keskittyneet pankit nostivat korkotasoa enemmän kuin kilpailijat. Olettaen kotitalouksien valitsevan halvimman lainatarjouksen, vastasyklinen pääomapuskuri sai aikaan asuntoluottojen siirtymisen paremman pääomarakenteen pankkeihin sekä pankkeihin, jotka eivät ole keskittyneet pelkästään asuntoluototukseen. (Basten & Koch, 2015, 31.)

Steady-state -vaiheen kustannukset ovat siis nykyisten tutkimusten valossa melko pienet, etenkin verrattaessa niitä korkeampien pääomavaatimusten tuomiin hyötyihin. Dagher ym. (2016) ovat koonneet yhteen usean transitiiovaihetta koskevan tutkimuksen tulokset. Tutkimusten perusteella yhden prosenttiyksikön nousu vaaditussa pääomatasossa aiheuttaa 5-8 prosenttiyksikön supistumisen luotonannon määrässä lyhyellä aikavälillä. Pääomavaatimuksen korottamisesta aiheutuvaa vaikutusta luotonannon määrään voidaan kuitenkin pienentää mahdollistamalla pääomavaatimuksen asteittainen täyttäminen. (Dagher ym., 2016, 25-27.)

Bridgesin ym. (2014) mukaan kotitalouksien luottoja tarkasteltaessa pankin luotonannon kasvuaste palautuu negatiivisen pääomashokin jälkeen ennalleen noin vuoden kuluessa. Yritysluottojen osalta negatiivisen pääomashokin vaikutukset ovat merkittävämmät ja yritysluottojen osalta kasvuaste ei välttämättä palaudu ennalleen edes vuosien jälkeen. (Bridges ym., 2014.) Yritysluottojen kasvuasteen suurempaa heikkenemistä voi selittää esimerkiksi se, että yritysluotot ovat yleensä riskisempiä kuin kotitalouksien luotot.

Michelangeli ja Sette (2016) tutkivat pankin pääoman vaikutusta luottojen tarjontaan italialaisella aineistolla. Heidän tutkimuksensa tulokset pohjautuivat aineistoon pankeille lähetetyistä luottihakemuksista ja niiden hyväksymiseen tai hylkäämiseen. Heidän havaitsema keskeinen tulos oli, että pankit, joilla on korkeampi pääoman suhde, hyväksyvät todennäköisemmin luottohakemuksen. Yhden prosenttiyksikön nousu säännellyn pääoman määrässä nosti luottohakemuksen hyväksymisen todennäköisyyttä noin kymmenellä prosenttiyksiköllä (Michelangeli & Sette, 2016, 12). Säännellyllä pääomasuhteella oli vaikutusta myös luottojen hinnoitteluun, sillä yhden prosenttiyksikön nousu pääomavaatimuksessa laski tarjottua vuosikorkoa noin viidellätoista korkopisteellä (Michelangeli & Sette, 2016, 14). Tulokset osoittavat, että pääoman määrän ollessa korkeampi, heikommin pääomitettut pankit eivät tarjoa rahoitusta riskisemmille asiakkaille. Tämä on tärkeää, koska kriisin sattuessa riskisempien asiakkaiden talous voi romahtaa ja siten aiheuttaa luottotappioita heikommin pääomitetulle pankille. Tämä puolestaan voi johtaa pankin konkurssiin, mikäli pääomat eivät riitä kattamaan syntyneitä tappioita.

Basel komitean raportin (BCBS, 2010) mukaan pysyvän varainhankinnan vaatimus vaikuttaa suoraan luotonannon kustannuksiin. Vaatimuksen muuttuessa pankin tulee pidentää tukkurahoituksensa maturiteettia, kasvattaa osuutensa korkealle luokiteltuihin lainoihin tai viimekädessä vähentää muiden varojen (esimerkiksi kiinteistöjen) osuutta. Tukkurahoituksen maturiteetin pidentäminen nostaa pankin korkokustannuksia, sillä lyhyemmän maturiteetin lai-

nassa on pienempi korko. Siirtyminen riskisemmistä joukkolainoista laadukkaampiin lainoihin pienentää pankin saamaa korkotuottoa samoin kuin muiden tuottavampien varojen vähentäminen. Huomioitavaa on se, että pysyvän varainhankinnan vaatimuksen täyttäminen nostaa laadukkaampien varojen määrää ja siten vähentää riskipainotettujen varojen osuutta. Riskipainojen pieneneemisestä huolimatta NSFRR-vaatimuksen täyttäminen nostaa luottokustannuksia arviolta 14 korkopistettä per prosenttiyksikön nousu vaatimuksessa. (BCBS, 2010, 24-25.)

Sääntelyarbitraasia esiintyy pankkien tehdessä toimia, jotka muuttavat säännellyn pääoman määrää, mutta pankkien riskit eivät muutu (Ferri & Pesic, 2016, 1). Tällöin riskipainotettujen pääomien suhde muuttuu eikä siten anna oikeaa kuvaa pankkien riskeistä. Tämä laskennallisen riskitason muutos on mahdollista suuremmille pankeille optimoimalla riskiprofiilia esimerkiksi siirtymällä riskisemmistä joukkolainoista vähemmän riskisiin valtion tai kuntien joukkolainoihin, jotka vaativat vähemmän pääomia. Lisäksi suuret pankit voivat käyttää riskien mittaamiseen metodeja, jotka pienentävät pääomavaatimuksia. Yksi tällainen metodi on sisäisiin luottoluokitukseen perustuva malli (IRBA-malli). (Ferri & Pesic, 2016, 2.)

IRBA-mallien käyttäminen vaatii erillisen luvan sääntelevältä taholta. Mariathan ja Merrouche (2014, 300-301) ovat havainneet, että kun pankki on saanut luvan käyttää IRBA-mallia, ovat kyseisen pankin riskipainot pienentyneet heti ja heikosti pääomitettut pankit ovat jopa nostaneet osingonjakoa tämän jälkeen. Itse asiassa riskipainojen pienentäminen oli IRBA-mallien osatarkoituksin ja yksi selitys riskin pieneneemiselle voi olla se, että IRBA-malli määrittelee toiset kuluttajalainat turvallisemmiksi kuin toiset. IRBA-mallien tärkeämpi tavoite kuitenkin oli antaa pankeille kannustin kehittää entistä parempia menetelmiä riskien seuraamiseen (Jokivuolle & Launiainen, 2003, 17).

Ferri ja Pesic (2016) ovat tutkineet IRBA-mallien ja sääntelyarbitraasin yhteyttä. Havaintojensa mukaan yksinkertainen IRBA-malli antaa pienemmät RWA:t kuin standardimenetelmä ja kehittynyt IRBA-malli pienemmät kuin yksinkertainen IRBA-malli (Ferri & Pesic, 2016, 14). Tämä on tietysti loogistakin edellisen kappaleen mukaisesti. Tutkijat ovat havainneet, että hieman heikosti pääomitettut pankit ovat saavuttaneet merkittävästi pienemmät riskipainot siirtyessään IRBA-menetelmien käyttöön antaen täten epäilystä sääntelyarbitraasista. Alipääomitettujen pankkien kohdalla tätä ei ole tapahtunut niiden tarkemman valvonnan vuoksi. Lisäksi kehittyneen IRBA-mallin uudet käyttäjät saavuttivat pienemmät riskipainot kuin sitä jo valmiiksi käyttäneet, kertoen näin kehittyneen mallin mahdollistamista manipulaatioista. Näitä kehittyneitä IRBA-malleja käyttävät etenkin monitahoisemmat pankit. (Ferri & Pesic, 2016, 14.)

Taulukossa 5 on kerätty yhteen tässä osassa esiteltyjä kirjallisuudesta poimittuja havaintoja.

TAULUKKO 5 Havaintoja kirjallisuudesta

Tapahtuma	Havainto
Pääomavaatimus nousee (1 %-yks.)	Pankit pyrkivät palauttamaan pääomapuskurin suhteessa minimivaatimukseen
	Tarjotun luoton hinta nousee 2-20 korkopistettä
	Heikommin pääomitettut pankit nostavat korkotasoa enemmän kuin muut
	Luotonannon määrä lyhyellä aikavälillä supistuu 5-8 prosenttiyksikköä
	Luotonannon kasvuaste palautuu ennalleen noin vuoden kuluessa (kotitalouksien luotot)
NSFR-vaatimuksen täyttäminen	Pankin siirryttävä riskisemmistä joukkolainoista laadukkaampiin lainoihin
	Nostaa luottokustannuksia 14 korkopistettä per prosenttiyksikön nousu vaatimuksessa
IRBA-menetelmän käyttöönotto	Riskipainot pienentyvät välittömästi
	Heikosti pääomitettut pankit jopa nostaneet osin-gonjakoa

5 CASE: SUOMALAISEN PANKIN PÄÄOMARAKENNE JA VARAINHANKINTA

Tutkielman case-osassa perehdytään erään suomalaisen pankin pääomarakenteeseen ja pyritään määrittelemään pankin pääomastrategia ja pankkisääntelyhuomioiden pankille edullista pääoman ja varainhankinnan rakennetta. Pankin ohjeistuksen ja pääomastrategian perustana tutkielmassa käytetään pankin luomia dokumentteja vakavaraisuuden hallintaprosessista, likviditeetin jatkuvuudesta, likviditeetti- ja markkinariskien hallinnasta sekä elvytysuunnitelmasta. Lisäksi laskelmissa on hyödynnetty LCR-, NSFR- ja MREL-raportteja, joista NSFR- ja MREL-raportit ovat vaatineet manuaalista laskentatyötä oikeiden suhdelukujen määrittämiseksi. Varainhankintaan liittyen pankin nykyisten ja mahdollisten tulevien varainhankinnan instrumenttien hintatasoja on verrattu muiden Suomessa toimivien pankkien vastaaviin instrumentteihin, joiden hintatasot on saatu Thomson Reuters Eikon ohjelmistosta. Hintatasoilla tässä yhteydessä tarkoitetaan vain liikkeeseen laskettujen velkakirjojen kuponkikorkoja. Havainnollistavaa aikasarja-aineistoa pankkien velkakirjojen hintatasojen muutoksista ei ole ollut saatavilla, joten aineisto on kerätty kunkin pankin liikkeellä olevien velkakirjojen luettelosta. Vertailuaineisto on esitelty taulukossa 6 ja se kattaa kaikki Suomessa toimivat pankit.

TAULUKKO 6 Suomessa toimivien pankkien pääomaerien hintoja (Thomson Reuters Eikon)

Varainhankinnan erä	Korko-%
Seniorilainat	0,158-1,75 %
Debentuurilainat	1,5-2,5 %
Hybridilainat AT1	0,6-6,125 %
Hybridilainat T2	0,95-5,375 %
Katetut joukkovelkakirjalainat	0,025-4,125 %

5.1 Pankin pääomarakenne

5.1.1 Voimassaolevat vaatimukset

Kappaleen 5.1.2 lopusta löytyvä taulukko 7 kokoa yhteen seuraavaksi esiteltävät nykyisten ja tulevien vaatimusten viranomaisrajat ja pankin nykytilanteen suhteutumisen niihin. Nykyiset voimassaolevat vaatimukset edellyttävät pankilta 10,5 % pääomaa riskipainotetuista eristä. Tämä koostuu 8 % Basel III:n määrittelemästä minimipääomasta riskipainotettuihin eriin ja 2,5 % kiinteästä yleisestä pääomapuskurista. Minimivaatimuksessa ydinpääomaa on oltava 4,5 %, ensisijaisia omia varoja yhteensä 6 % ja omia varoja yhteensä vähintään 8 % eli minimissään CET1 4,5 %, AT1 1,5 % ja T2 2 %. Kiinteä yleinen pääomapuskuri 2,5 % on oltava ydinpääomaa näiden lisäksi. Riskipainotettujen erien laskennassa pankki käyttää standardimenetelmää. Pankki ei ole eikä kokonsa vuoksi tule pitkään aikaan olemaan G-SII tai O-SII, jolloin sen ei tarvitse varautua näitä koskeviin lisäpääomavaatimuksiin.

Vuoden 2016 tilinpäätöstietojen mukaan pankin ydinvakavaraisuuden suhdeluvuksi muodostuu 18,64 % ydinpääoman ollessa 215,0 miljoonaa euroa ja kokonaisvakavaraisuuden suhdeluvuksi 19,06 % pääoman ollessa yhteensä 219,8 miljoonaa euroa. Valtaosa pankin omista varoista koostuu siis CET1-varoista ja itse asiassa T2-varoihin kuuluu vain muutama debentuurilainaerä.

Maksuvalmiusvaatimuksen viranomaisvaade on ollut 1.1.2017 alkaen 80 % ja tulee olemaan 1.1.2018 alkaen 100 %. 30.6.2017 pankin maksuvalmiusvaatimus oli 132,6 %, joka ylittää selvästi viranomaisvaatimuksen. Maksuvalmiusvaatimuksen tason 1 varoista suurimman osuuden muodostavat eri valtioiden lainat, tason 1 varojen ollessa 60 % likvideistä varoista, ennen katettujen joukkovelkakirjalainojen osuutta. Tason 1 varojen vähimmäismäärä on 30 % likvideistä varoista ja katetut joukkovelkakirjat huomioiden tason 1 varat muodostavat n. 85 % likvideistä varoista. Tätä määrää voidaan pitää erittäin hyvänä. Katettujen joukkolainojen kuponkikorko on merkittävästi pienempi kuin valtionlainojen. Sijoitusten hajauttaminen ja laaja pohja ovat tärkeitä, mutta voisi olla aiheellista tutkia tarkemmin, voisiko katettujen joukkolainojen osuutta pienentää ja siirtää varoja tuottavampiin sijoituskohteisiin. Tason 1 varoissa tämä tarkoittaisi valtionlainoja ja tason 2 varoissa yritysten osakkeita tai velkakirjoja. Toisaalta Muller ja Witbooi (2014, 10) ovat havainneet, että pankin kannattaa hajauttaa sijoitusvarallisuus kaikkein pienimmän riskin omaaviin sijoituksiin. Tämä tarkoittaa sitä, että yritysten osakkeiden ja velkakirjojen ostaminen ei ole välttämättä järkevää.

LCR-laskelman suurin kassavirtaus ulos 30 päivän sisällä aiheutuu talletusten ulosvirtauksesta, mikä on ymmärrettävääkin, sillä talletukset muodostavat suurimman osan pankin varainhankinnasta eikä pankin taseessa muita likvidejä velkoja olekaan. Vakavaraisuusasetuksessa on määritelty ulosvirtauksen painokertoimen minimiksi 5 % sellaisten talletusten kohdalla, jotka ovat osa vakiintunutta liiketoimintasuhdetta tai talletukset ovat maksuliikennetilillä ja

siten niiden nostaminen on epätodennäköistä. LCR-vaatimukseen nähden pankin likvidien varojen määrä on riittävällä tasolla, eikä likvidien varojen määrää ole välttämätöntä kasvattaa yli pankin talletuskannan kasvun.

5.1.2 Tulevat vaatimukset

Suunnitelluista vaatimuksista pankki täyttää jo vähimmäisomavaraisuusasteen minimivaatimuksen 3 %, sen ollessa pankilla vuoden 2016 tilinpäätöstiedoin 9,85 %. Tulevan MREL-vaatimuksen pankki ylittää huomattavasti. Pankilta vaadittavien MREL-kelpoisten varojen tulee tällä hetkellä olla vähintään 8 % taseen loppusummasta, niiden ollessa vuoden 2016 tilinpäätöshetken tiedoin noin 43 %. Vaikka NSFR-vaatimus ei ole vielä voimassa, on Finanssivalvonnalle kuitenkin säännöllisesti raportoitu pankin pysyvän varainhankinnan tilanne. Baselin pankkivalvontakomitea on ehdottanut NSFR-vaatimuksen käyttöönottoa vuoden 2018 alusta alkaen. Komitean mukaan luottolaitosten on ylläpidettävä vähintään 100 prosentin pysyvän varainhankinnan vaatimusta.

Pankin käytettävissä oleva pysyvä rahoitus koostuu suurelta osin vähittäistalletuksista, jotka muodostavat yli 65 % pysyvästä rahoituksesta, kyseisille erille määrättyjen painokertoimien huomioimisen jälkeen. Muut merkittävät erät pysyvässä rahoituksessa painokertoimen jälkeen ovat pankin omat varat 11,7 % ja liikkeeseen lasketuista arvopapereista johtuvat velat 18,1 %. Koska pankki harjoittaa vähittäispankkitoimintaa, on selvääkin, että ei-uudistettavissa olevat lainat ja saatavat muodostavat suurimman osan vaaditusta pysyvästä rahoituksesta, kyseisten lainojen ja saatavien osuuden ollessa 80,9 % vaaditun pysyvän rahoituksen eristä. Pankin tilinpäätöksestä nähtävän sijoitusomaisuuden perusteella pankki ei harjoita aktiivista sijoitustoimintaa arvopapereilla, sijoitusrahastoilla tai osakkeilla, joten näiden erien vaatima pysyvän rahoituksen määrä on vain noin 8 % kaikista pysyvää rahoitusta edellyttävistä eristä. Pankin voisi kuitenkin olla hyvä vähentää omistamiensa sijoitusosuuksien määrää ja lisätä tason 1 varojen määrää, mikä parantaisi sekä NSFR- että LCR-tunnuslukuja entisestään.

Koska pankki ei ole G-SII, ei sitä koske TLAC-vaatimus, mutta tuleva MREL-vaade kylläkin. Muut tulevat muutokset vaatimukseen eivät kosketa pankkia. Kokonaisuudessaan pankin pääomien taso on erittäin hyvällä tasolla eikä merkittäviä muutoksia pääomarakenteeseen ole tarve tehdä.

TAULUKKO 7 Vaatimusten viranomaisrajat ja pankin nykytila

Vaatimus	Minimi (1.1.2018)	Pankin nykytila
Omien varojen vaatimus	10,5 %	19,06 %
LCR	100 %	132,60 %
NSFR	100 %	NA
Vähimmäisomavaraisuusaste	3 %	9,85 %
MREL	8 %	43 %

5.1.3 Vakavaraisuuden ja riskienhallinta

Pankin vakavaraisuuden hallintaprosessissa on arvioitu tuloslaskelman ja taaseen kehitykset vuosille 2017-2020. Liikevoiton odotetaan kasvavan, mikä on hyvä asia pankin liiketoiminnan ja CET1-varojen kannalta. Tuloskehityksen odotetaan olevan yksi ydinpääoman säilyttävistä tekijöistä. Tällä hetkellä pankki ylittää vakavaraisuuden viranomaisrajan selvästi jo pelkän ydinpääoman erin, eli osakepääomalla ja kertyneillä voittovaroilla. Näyttäisi siltä, että ydinpääoman minimivaatimus ei tule tuottamaan pankille ongelmia ilman erittäin suuria markkinahäiriöitä, jotka vaikuttaisivat koko kansantalouteen merkittävästi aiheuttaen esimerkiksi vakuuksien tai sijoitusten arvonalentumista, työttömyyttä tai tilauskannan laskua ja siten luottotappioita yli arvioidun määrän.

Pankki laskee tällä hetkellä riskipainotetut erät standardimenetelmällä. Tutkimusten mukaan standardimenetelmästä IRBA-menetelmään siirryttäessä pankin riskipainotettujen erien määrä on pienentynyt huomattavasti (Mariathasan & Merrouche, 2014; Ferri & Pesic, 2016). Riskipainojen laskentatapaa muuttamalla pankki saisi oletettavasti pienennettyä riskipainotettujen erien määrää ja siten vaadittujen omien varojen määrää.

Likviditeettiaseman parantamiseksi pankki on tunnistanut eri toimenpiteitä, joista nopeimmin toteutettavia ovat esimerkiksi likvidien varojen myynti tai repokauppa, talletusten määrän kasvattaminen, vakuudettomien ja vakuudellisten JVK-lainojen liikkeellelasku, uusien luottolimiittien hankkiminen sekä antolainauksen rajoittaminen.

Rahoitusriskin hallitsemiseksi pankki pitää yllä laajaa rahoituspohjaa, joka jakautuu eri maturiteetteihin. Valtaosa pankin rahoituksesta hankitaan talletuksina eri tahoilta sekä joukkovelkakirjaemissioiden kautta. Asuntovakuudellisten joukkovelkakirjojen liikkeellelasku laajentaisi pankin rahoituspohjaa ja olisi hyvä lisä varainhankintaan. Finanssivalvonta onkin hyväksynyt pankin hakemuksen kiinnitysluottopankkitoiminnan harjoittamisesta.

Pankki on saanut vastikään luottoluokittaja Standard & Poor'silta kansainvälisen luottoluokituksen pitkä- ja lyhytaikaiselle varainhankinnalle pitkäaikaisen luottoluokituksen ollessa BBB+ ja lyhytaikaisen A-2 vakailta näkyvillä. Dokumenttien perusteella pankin pääomarakenne ja varainhankinta ovat tällä hetkellä kestäväällä pohjalla eivätkä tulevat pääomavaatimukset oletettavasti vaikuta merkittävästi pankin suunnitelmiin. Pankki on edennyt määrätietoisesti kohti laajempaa rahoituspohjaa, johon nykyinen ja tuleva sääntelykin ohjaa.

5.2 Pankin varainhankinta

Pankin nykyisten varainhankinnan keinoin sen olisi mahdollista kerätä omia varoja laskemalla liikkeelle debentuurilainoja, joilla saadaan kerättyä T2-varoja. Lisäpääomaa pankki voisi kerätä myös laskemalla liikkeelle esimerkiksi AT1-

varoja kasvattavan eräpäivättömän hybridilainan. Näistä oletettavasti edullisempi vaihtoehto olisi debentuurilaina sen paremman etuoikeusaseman vuoksi.

Pankeille yleisön talletukset ovat äärimmäisen hyvä, ellei paras varainhankinnan erä. LCR-laskelman uloskassavirtauksissa talletukset käyttö- ja muilta tiliasiakkailta (tilin lisäksi vähintään yksi muu asiakkuus) saavat painokertoimen 5 % ja NSFR-laskelmassa ne huomioidaan käytettävissä olevaan pysyvään rahoitukseen vähintään 90 % painokertoimella, vaikka niiden jäljellä oleva maturiteetti olisi alle vuoden. MREL-vaateen kannalta talletukset eivät ole paras erä sillä 100.000 euroon asti talletukset eivät ole alentamiskelpoisia talletussuojan vuoksi.

Pankin varainhankinnasta suurin osa koostuu yleisöltä ja julkisyhteisöiltä saatavista talletuksista ja ne muodostavat noin 75 % siitä. Pankille aiheutuu kyseisistä talletuksista korkokustannuksia, mutta vallitsevan korkotilanteen vuoksi korkokustannukset ovat hyvin maltilliset. Pankin osavuosikatsauksen perusteella, talletusten keskikorko oli 30.6.2017 noin 0,2 %. Mikäli talletusvaroja haluttaisiin nopeasti kasvattaa, vaatisi se vallitsevasta markkinatilanteesta poikkeavan koron maksamista, täten nostaa talletusvarainhankinnan keskikorkoa ja korkokustannuksia. Jos ajatellaan, että pankki haalisi uusia talletusvaroja maksamalla korkoa 0,4 prosenttiyksikköä yli keskikoron ja saisi kerättyä talletusvaroja jopa 100 miljoonaa, nousisi talletusten keskikorko vain noin 0,02 prosenttiyksikköä, olettaen, että korkeampaa korkoa ei tarvitse maksaa muille kuin uusille talletuksille. Huomioitavaa toki on, että mahdollisesti kaikkia poikkeavalla korkotasolla kerätyistä varoista ei saada pidettyä pankissa korkojakson jälkeen.

Toinen merkittävä pankin varainhankinnan keino on vakuudettomien joukkovelkakirjalainojen (seniorilainojen) liikkeellelasku. Pankilla on tällä hetkellä liikkeellä seniorilainoja, joiden nimellismäärät ovat kasvaneet vuosittain, viimeisimmän ollessa määrältään 125 miljoonaa euroa. Joukkovelkakirjat ovat olleet maturiteetiltaan kolmivuotisia ja vaihtuvakorkoisia. Kyseisten lainojen kustannus pankille on pienentynyt vuosittain. Osa korkotason laskusta voi johtua yleisestä korkotason laskusta, mutta vaikutuksensa on varmasti myös pankin kasvulla sekä tuloksekkuuudella. Viimeisimmän liikkeellelaskun jälkeen pankki on saanut kansainvälisen luottoluokituksen, mikä voi edelleen lisätä velkakirjojen kysyntää ja alentaa siten korkotasoa. Seniorilainojen jäljellä olevan maturiteetin ollessa yli vuoden, saavat ne NSFR-laskelmassa käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen kertoimen 100 %. Lisäksi seniorilainat ovat MREL-vaatimusta laskettaessa täysin alentamiskelpoisia varoja.

Seniorilainojen korkokustannus pankille vaihtelee 6 kk Euriborin muutosten mukaan, sillä seniorilainat ovat sidottu siihen. Pankki maksaa liikkeellä oleville velkakirjalle korkoa 0,88-1 prosenttiyksikköä yli 6 kk Euriborin. Eli tällä hetkellä pankin velkakirjoille maksama kuponkikorko on välillä 0,63-0,75 %. Muiden Suomessa toimivien pankkien liikkeelle laskemien velkakirjojen kuponkikorko (vaihtuva tai kiinteä) on välillä 0,158-1,75 %. Pankkien vakuudettoman seniorilainarahoituksen korkotason vaihteluväli on siis melko laaja, eikä

tähän tutkielmaan ole mahdollista sisällyttää laajempaa analyysiä siitä, mikä olisi case-pankille oikea korkotaso tai mitkä tekijät siihen vaikuttavat eniten.

Pankki voi käyttää varainhankinnassaan myös debentuurilainoja, joita sillä on nykyisin. Debentuurilainan maturiteetin ollessa yli viisi vuotta, saadaan niillä kerättyä T2-varoja pankille. Debentuurilainojen korkotason voidaan olettaa tällä hetkellä olevan selvästi korkeampi kuin institutionaalisille sijoittajille suunnattujen seniorilainojen. Lisäksi debentuurilainojen kysyntä ei välttämättä vastaa pankin kasvunäkymiä, ts. pääomia ei saada kerättyä merkittävää määrää suhteessa pankin kasvuun, joten niiden liikkeellelasku ei välttämättä ole pankille houkutteleva vaihtoehto vallitsevassa markkinatilanteessa. Koska pankin debentuurilainat ovat olleet yli viisivuotisia, olisi oletettavasti myös tulevat lainat ja siten niillä kerättävät varat luokiteltaisiin T2-varoihin ja saisivat käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen kertoimen 100 %. Mikäli pankin omien varojen osuus olisi pienempi tai NSFR-vaatimus lähellä viranomaisvaadetta, olisi debentuurilainat houkuttelevampi varainhankinnan erä pankille. Huomioitavaa kuitenkin on, että debentuurilainat ovat tietyltä osin MREL-kelpoisia velkoja. Perustuen Suomen joukkovelkakirjalainat 2015 ja 2016 -raportteihin sekä muiden pankkien vuonna 2017 liikkeelle laskemien debentuurilainojen korkotasoihin, pankin liikkeelle laskeman debentuurilainan korkotaso muodostuisi välille 1 %-2,5 % riippuen erän määrästä. Tämä on selvästi enemmän kuin mitä seniorilainojen korkokustannus pankille on. On kuitenkin muistettava, että pankki saa debentuurilainoilla nostettua vakavaraisuusastettaan.

Pankkien on mahdollista laskea liikkeelle hybridi-instrumentteja (contingent convertible capital instruments, CoCos), jotka lasketaan liikkeelle lainoina, mutta on mahdollista muuttaa AT1- tai T2-varoiksi tai alaskirjata tietyn raja-arvon tullessa vastaan. Pääomaeriä määriteltäessä tällaiset hybridilainat luokitellaan AT1- tai T2-varoiksi ja maksukyvyttömyyden tilanteessa ne maksetaan sijoittajalle vasta ennen osakepääomaa. Basel III -säädöksen mukaan kaikkien AT1-lainojen tulee olla eräpäivättömiä lainoja. Eräpäivälliset hybridilainat luokitellaan T2-varoihin. Hybridilainojen hinnoitteluun vaikuttavia tekijöitä ovat niiden sijainti pankin pääomarakenteessa, tappionkattamismekanismi (muutettavissa pääomaksi vai vain alaskirjattavissa) sekä raja-arvo. Keskimäärin hybridilainojen yield to maturity (YTM) liikkeellelaskun hetkellä on korkeampi kuin muiden velkainstrumenttien, sillä ne ovat huonommassa etuoikeusjärjestyksessä suhteessa muihin velkoihin. (Avdjiev, Kartasheva & Bogdanova, 2013.)

Aineiston perusteella hybridilainoja ovat laskeneet liikkeelle oikeastaan vain kaikkein suurimmat Suomessa toimivat pankit. Hintatietojen perusteella voidaan todeta, että T2-lainojen YTM on ollut pienempi kuin AT1-lainojen, koska niiden etuoikeus on parempi. Hintatiedot osoittavat hybridilainojen kuponkikorkojen vaihteluväliksi AT1-lainoissa 0,6-6,125 % ja T2-lainoissa 0,94-5,375 %. Korkotason määräytymiseen näyttäisi vaikuttavan liikkeellelaskuvaluutta sekä liikkeellelaskun ajankohta. Kokonsa vuoksi voidaan olettaa, että pankin liikkeelle laskemien hybridilainojen korko olisi vaihteluvälin yläpäässä.

Pankit, jotka ovat saaneet Finanssivalvonnalta luvan, voivat laskea liikkeelle vakuudellisia joukkovelkakirjalainoja, eli niin sanottuja katettuja joukko-

lainoja. Joukkovelkakirjan vakuutena voidaan käyttää esimerkiksi pankin hallussa olevien eri valtioiden tai yritysten velkakirjoja tai pankin asiakkaiden kiinteistöjä tai asunto-osakkeita. Finanssivalvonta on antanut pankille luvan harjoittaa kiinnitysluottopankkitoimintaa. Verraten pankin kilpailijoiden asuntovakuudellisiin joukkolainoihin, pankin katetun joukkolainan korkotaso oletettavasti asettuisi välille 0,1-0,5 %. Katetut joukkolainat tulevat pienentämään pankin varainhankinnan kustannuksia ja täten mahdollistavat asuntovakuudellisen luototuksen tuottavuuden kasvattamista entisestään.

Pankit voivat hankkia rahoitusta myös vaihtovelkakirjalainalla. Vaihtovelkakirjalaina on joukkovelkakirja, jonka haltija voi vaihtaa velkakirjan liikkeeseenlaskijan osakkeisiin ennalta sovitulla vaihtosuhteella. Koska tällaisessa lainassa velka on mahdollista vaihtaa osakkeeseen, on lainan kuponkikorko tavallisesti pienempi kuin seniorilainoilla. Vaihtovelkakirjalainoja pankkien kohdalla on laskettu liikkeeseen hyvin vähän, eikä yhdenkään Suomessa toimivan pankin taseesta tällaisia löydy. Siksi niiden mahdollista hintatasoa on tämän tutkimuksen osalta mahdotonta arvioida.

Osakeannit ovat myös yksi keino kerätä varoja liiketoimien rahoittamiseen ja ydinpääoman keräämiseen. Koska pankin omien varojen osuus on erittäin hyvällä tasolla, ei osakeantia nähdä tämän työn perusteella tarpeellisena. Toisaalta osakeanti mahdollistaisi pankin nykyistäkin nopeampaa kasvuvauhtia pitäen vakavaraisuuden korkealla tasolla.

Yhteenvedoksi taulukossa 8 on esitetty arviot pankille koituvista kustannuksista varainhankinnan erittäin.

TAULUKKO 8 Pankin varainhankinnan arvioidut hintatasot

Varainhankinnan erä	Korko-%
Talletukset	0,1-0,5 %
Seniorilainat	0,5-0,8 %
Debentuurilainat	1-2,5 %
Hybridilainat AT1	5-6 %
Hybridilainat T2	4-5 %
Katetut joukkovelkakirjalainat	0,1-0,5 %

6 PÄÄTELMÄT JA YHTEENVETO

Pankkisääntelyllä on pitkä historia ja sääntely on muuttunut hyvinkin paljon historiansa aikana. Valvovia tahoja ja vaatimuksia on tullut lisää eikä luultavasti nykytila tule olemaan lopullinen. Vaatimukset ja niiden muutokset ovat vaatineet pankeilta paljon sopeutumista, investointeja ja muutoksia rakenteisiin. Sääntely on myös aiheuttanut negatiivisia ilmiöitä, kuten sääntelyarbitraasia. Basel II -säädöksen mahdollistamat IRBA-menetelmät eivät välttämättä ole saavuttaneet alkuperäistä tavoitetta, riskienhallintamenetelmien kehittämistä, vaan ennemminkin aiheuttaneet riskien vääristelyä. Tästä osoituksena useat tutkimukset, joissa on todettu IRBA-mallien parantavan pankkien vakavaraisuutta huomattavasti, vaikka pankki on ollut ennen menetelmän käyttöönottoa kyseenalaisessa kunnossa (kts. Mariathan & Merrouche, 2014; Ferri & Pesic, 2016).

Nykyiset vaatimukset ja niihin tulossa olevat muutokset ovat lähteneet täytäntöön Baselin pankkivalvontakomitean standardiehdotuksista. Ehdotusten vieminen pankeja sitovaan lainsäädäntöön on melko hidas prosessi ja saattaa viedä vuosia. Tärkeimmät muutokset on kuitenkin mahdollista Suomen kohdalla panna täytäntöön EU:n toimesta. Osa pankeja koskevista säädöksistä on vasta osittain käytössä, mutta vaatimustasot täysimääräisinä ovat tiedossa. Pankeille on syytä antaa riittävä siirtymäaika uuden vaatimuksen täyttämiseksi, jotta luotonantoon ja muuhun pankkitoimintaan tulisi mahdollisimman vähän häiriöitä. Tämä on toteutettu ottamalla vaatimuksia vaiheittain käyttöön, eikä merkittäviä häiriöitä ole havaittu.

Pankkien tulee ottaa huomioon niitä koskeva sääntely suunnitellessaan pääomarakennetta ja varainhankintaa. Yksinkertaisten laskentakaavojen vuoksi selkeimmät vaatimukset lienevät tuleva vähimmäisomavaraisuusaste sekä pankkisääntelyn pisimmän historian omaava pääomavaatimus sekä lisäpääomavaatimukset. Vähimmäisomavaraisuusasteeseen pankit pystyvät vaikuttamaan ainoastaan säätelämällä T1-varojensa sekä kokonaisvastuidensa määriä. Pääomavaatimukseen pystytään vaikuttamaan riskipainotettujen erien kautta. IRBA-menetelmällä sekä sen kehittyneemmällä versiolla pankit pystyvät pienentämään niiden riskipainotettujen erien määrää ja täten pienentämään vaati-

musten sitomien pääomien määrää merkittävästikin. Pankkien on muistettava kontrolloida pääomiensa riittävyttä pankin kasvuun nähden.

Maksuvalmiusvaatimus edellyttää pankeilta riittävän määrän likvidejä varoja suhteessa nettokassausvirtaan. Pysyvän varainhankinnan vaatimus edellyttää riittävän pysyvää rahoitusta pankkien varoihin ja sijoituksiin nähden. Maksuvalmiusvaatimuksen osalta pankkien on syytä etsiä erittäin likvidejä varoja, jotka kuitenkin antaisivat tuottoa. Tällaisia varoja ovat esimerkiksi saamiset valtioilta, kunnilta, julkisyhteisöiltä ja keskuspankeilta. Pankit pystyvät vaikuttamaan maksuvalmiusvaatimuksen edellyttämien varojen tuottoon optimoimalla varojen allokaatiota tason 1 ja tason 2 varojen välillä. Allokaatiossa varojen välillä tulee huomioida LCR-vaatimuksen tiettyjen varojen minimi- ja maksimiosuudet, varojen tuottavuudet sekä kyseisten varojen saamat painokertoimet.

Maksuvalmiusvaatimuksen varojen allokaatio vaikuttaa hieman myös pysyvän varainhankinnan vaatimukseen, sillä tason 1 ja tason 2 varat saavat erilaiset painokertoimet vaadittua pysyvää rahoitusta laskettaessa. NSFR-vaatimuksen kannalta parhaita LCR-vaatimuksessa huomioitavia varoja ovat tason 1 varat, joita varten ei tarvitse varata pysyvää rahoitusta. Pankkien arvopaperi- ja luottosalkut vaikuttavat eniten vaaditun pysyvän rahoituksen määrään niiden painokertoimien ollessa välillä 65-100 %. Käytävissä olevan pysyvän rahoituksen eristä parhaita (oman pääoman jälkeen) ovat vähittäistalletukset, sillä niiden ajatellaan olevan hyvin pysyviä ja ne saavat korkeat painokertoimet riippumatta jäljellä olevasta maturiteetista. On toki muistettava, että talletukset huomioidaan LCR-laskelman uloskassavirroissa, toisin kuin pankkien liikkeelle laskemat velkakirjat, jotka saavat myös 100 prosentin painokertoimen, jäljellä olevan maturiteetin ollessa yli 12 kuukautta. Käytävissä olevan pysyvän rahoituksen kannalta on siis hyvä, että velkakirjat lasketaan liikkeelle pitkällä laina-ajalla, mutta suhde NSFR-vaatimuksen ja korkokustannusten välillä vaatisi tarkempaa analyysia.

Pankkien on havaittu pitävän pääomia yli minimivaatimuksen. Pääoma-vaatimuksen noston jälkeen, pankit pyrkivät palauttamaan nostoa edeltäneen puskurin suhteessa minimivaatimukseen. Lisäksi pankkien on havaittu nostavan luottokorkoa sekä pienentävän luotonannon määrää pääomavaatimuksen noustessa. Luotonannon määrän on kuitenkin havaittu palautuvan nostoa edeltäneelle tasolle noin vuoden kuluessa. Yritysluottojen kasvun osalta pääomavaatimuksen nousulla on kuitenkin pysyvä negatiivinen vaikutus. Kun pankki on ottanut riskipainotettujen erien laskemiseksi käyttöön IRBA-menetelmän, on sen riskipainot pienentyneet välittömästi ja osa pankeista on jopa nostanut osingonjakoa.

Case-pankki

Case-pankin tila suhteessa tässä työssä esiteltyihin pankkisääntelyn osaluaisiin on erittäin hyvä. Pankki ylittää pääomavaatimukset selvästi, kuten myös LCR-, NSFR- ja MREL-vaatimukset. Pääomavaatimukseen liittyen pankin

olisi hyödyllistä muuttaa riskipainotettujen erien laskentatapaa standardimene-
telmästä IRBA-menetelmään, koska se oletettavasti pienentäisi pankin riskipai-
notettujen erien määrää ja siten nostaisi vakavaraisuutta nykyisestä 19,06 pro-
sentista. Pankin maksuvalmius on myös hyvällä tasolla eikä sen suhteen ole
välttämätöntä tehdä toimenpiteitä, kunhan likvidien varojen määrä kehitty-
oikeassa suhteessa nettokassausvirtaukseen nähden.

Tulevan pysyvän varainhankinnan viranomaisvaatimuksen pankki täyttää
jo nyt. Kyseisen vaatimuksen muutokset ovat melko hitaita ja hyvin ennakoita-
vissa, sillä vaaditun tai käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen erät eivät
muutu nopeasti. Pankin käytettävissä olevan pysyvän rahoituksen eristä suu-
rimmat ovat vähittäistalletukset, jotka ovat alttiita talletuspaolle mahdollisen
kriisin lauetessa. Tämä on merkittävä asia, joka on syytä ottaa huomioon käy-
tettävissä olevan pysyvän rahoituksen erii kerättäessä.

Finanssivalvonta on myöntänyt pankille luvan harjoittaa kiinnitysluotto-
pankkitoimintaa. Tämän perusteella voidaan olettaa, että pankki tulee kerää-
mään osan varoistaan asuntovakuudellisilla joukkovelkakirjalainoilla. Tämä
tarkoittaa sitä, että NSFR-laskelmassa huomioitavien asuntovakuudellisten lai-
nojen määrä tulee pienenemään kyseisten luottojen siirtyessä kiinnitysluotto-
pankin alaisuuteen. Tämä tulee siis nostamaan pankin NSFR-lukua nykyisestä.
Lisäksi asuntovakuudellisten velkakirjojen liikkeellelasku laajentaa rahoitus-
pohjaa ja mahdollistaa nykyistä edullisempaa varainhankintaa. Oleellista tässä
kuitenkin on tulevan kiinnitysluottopankkitoiminnan luottoluokitukset, jotka
vaikuttavat velkakirjan hinnoitteluun sen vakuutena olevan luottosalkun lisäksi.
Asuntovakuudellisen varainhankinnan kustannus pankille tulee luultavimmin
asettumaan vähittäistalletusten ja seniorilainojen kustannuksen väliin.

Pankin pääomarakenne on nykytilassa hyvä ja tavoitteet rahoituspohjan
laajentamiselle järkevät. Pankin tavoitteena on kasvaa ja laajentaa toimintaansa
nykyisestä. Kasvu edellyttää, että pääoman määrä kasvaa. Pääomien riittävy-
den pankki pyrkii varmistamaan tuloksekkaalla ja kestäväällä liiketoiminnalla.
Pankin on kuitenkin syytä varautua haalimaan pääomia voittovarojen lisäksi
myös muilla keinoin.

Pääoman kasvattamiseksi pankin on mahdollista laskea liikkeelle hybridi-
lainoja tai debentuurilainoja. Näiden hinnoittelussa voi olla merkittäviäkin ero-
ja. Pankkien liikkeelle laskemien hybridilainojen korkotasoa on tähän tutkiel-
maan kerätyn aineiston perusteella välillä 0,6-6,125 %. Verrattaessa pankkia
nykyisten hybridilainojen liikkeellelaskijoihin, voidaan olettaa, että pankin hyb-
ridilainan korko asettuisi vaihteluvälin yläpäähän eli noin kuuden prosentin
tuntumaan. Puolestaan debentuurilainan korko olisi vallitsevassa markkinati-
lanteessa vähintäänkin puolet pienempi. Debentuurilaina olisi siis kustannusten
kannalta parempi vaihtoehto lisäpääomalle, mikäli haalittavan pääoman ei tar-
vitse olla T1-varoja eikä pääoman tarve ylitä arvioitua debentuurilainan kysyn-
nän määrää. MREL-vaatimuksen osalta pankilla on erinomainen tilanne, eikä
vaatimus aiheuta ongelmia varainhankinnassa. Mahdolliset hybridi- ja deben-
tuurilainat vielä lisäksi MREL-kelpoisia velkoja.

Pankin suunnitelmat varainhankinnasta ja pääomarakenteesta ovat hyvät eikä tämän analyysin perusteella pystytä antamaan merkittäviä suosituksia strategiamuutoksista. Pankin pääoma ja rahoitustilanne mahdollistavat terveen pankkitoiminnan ja kasvun jatkumisen. Riskipainotettujen erien laskemisen osalta voidaan suositella, että pankki siirtyisi standardimenetelmästä IRBA-menetelmään mahdollisimman pian, mikäli se sopii pankin muuhun strategiaan. Varainhankintaan liittyen korkokustannusten perusteella voidaan suositella talletusvarainhankintaa sekä katettujen joukkolainojen liikkeellelaskua. Seniorilainoilla varoja saadaan kerättyä talletuksia nopeammin, mutta myös niille maksettava korko on suurempi, ainakin nykyisellä pankin luottoluokituksella. Pankin olisi hyvä kasvunsa osana laajentaa liiketoimintaa vähittäispankkitoiminnan ulkopuolellekin, jotta mahdollistettaisiin tuottorakenteen monipuolisuus.

Tarkempia tutkimuksia olisi tehtävä parempien suositusten antamiseksi. Esimerkiksi olisi tutkittava mitkä tekijät vaikuttavat eniten katettujen joukko-velkakirjojen sekä seniorilainojen hinnoitteluun, jotta pystyttäisiin antamaan suosituksia näiden kustannusten minimoimiseksi. Lisäksi maksuvalmiusvaatimuksen tason 1 ja 2 varojen välistä optimaalista allokaatiota olisi tutkittava tarkemmin parhaiden tuottojen saavuttamiseksi kyseisistä likvideistä varoista. Muutokset pankkisääntelyyn liittyen tulevat luultavasti vielä jatkumaan ja myös tässä työssä tehty analyysi case-pankin kohdalla olisi mielenkiintoista toistaa esimerkiksi muutaman vuoden kuluttua.

LÄHTEET

- Admati, A. R., DeMarzo, P. M., Hellwig, M. F. & Pfleiderer, P. 2013. Fallacies, irrelevant facts, and myths in the discussion of capital regulation: why bank equity is not socially expensive. Rock Center for Corporate Governance at Stanford University Working Paper No. 86.
- Ahtela, K. 2017. EU peruuttaa pankkisääntelyssä. Kauppalehti 15.2.2017, A6.
- Allen, F., Carletti, E. & Marquez, R. 2011. Credit market competition and capital regulation. *The review of financial studies* 24 (4), 983-1018.
- Atta Mills, E. F. E., Yu, B. & Gu, L. 2016. On meeting capital requirements with a chance-constrained optimization model. *SpringerPlus* 5:500. doi: 10.1186/s40064-016-2110-z
- Avdjiev, S., Kartasheva, A. & Bogdanova, B. 2013. CoCos: a primer. *BIS Quarterly Review*.
- Ayadi, R., Naceur, S. B., Casu, B. & Quinn, B. 2016. Does Basel compliance matter for bank performance? *Journal of Financial Stability* 23, 15-32.
- Baker, M. & Wurgler, J. 2013. Do strict capital requirements raise the cost of capital? *Banking regulation and the low risk anomaly*. NBER working paper 19018.
- Bandt, O., Camara, B., Pessarossi, P. & Rose, M. 2014. Does the capital structure affect banks' profitability? Pre and post financial crisis evidence from significant banks in France. *Débats économiques et financiers* 12, Banque de France
- Barth, J. R., Caprio Jr., G. & Levine, R. 2004. Bank regulation and supervision: what works best? *Journal of Financial Intermediation* 13 (2), 205-248.
- Basten, C. & Koch, C. 2015. Higher bank capital requirements and mortgage pricing: Evidence from the countercyclical capital buffer (CCB). *Bank for international settlements working papers* No. 511.
- Berger, A. N. & Bouwman, C. H.S. 2013. How does capital affect bank performance during financial crises? *Journal of financial economics* 109, 146-176.
- Boissay, F. & Collard, F. 2016. Macroeconomics of bank capital and liquidity regulations. *Bank for international settlements working papers* No. 596.

- Bordeleau, É. & Graham, C. 2010. The impact of liquidity on bank profitability. Bank of Canada Working paper 2010-38.
- Bridges, J., Gregory, D., Nielsen, M., Pezzini, S., Radia, A. & Spaltro, M. 2014. The impact of capital requirements on bank lending. Bank of England. Working paper no. 486.
- Dagher, J., Dell’Ariccia, G., Leaven, L., Ratnovski, L. & Tong, H. 2016. Benefits and costs of bank capital. IMF Staff Discussion Note 16/04.
- Diamond, D. W. & Rajan, R. G. 2000. A theory of bank capital. *The Journal of Finance* 55 (6), 2431-2465.
- Ferri, G. & Pesic, V. 2016. Bank regulatory arbitrage via risk weighted assets dispersion. *Journal of financial stability*.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jfs.2016.10.006>
- Furlong, F. & Keeley, M. 1989. Capital regulation and bank risk-taking: A note. *Journal of Banking and Finance* 13, 883-891.
- Gersbach, H. 2013. Bank capital and the optimal capital structure of economy. *European economic review* 64, 241-255.
- Hughes, J. P. & Mester, L. J. 2013. Measuring the performance of banks: theory, practice, evidence and some policy implications. Federal reserve bank of Philadelphia Working Paper No. 13-31.
- Jokivuolle, E. & Launiainen, P. 2003. Pankkien vakavaraisuuden sääntely ja valvonta uudistuu. *Euro ja Talous* 5 (1) 2003, 15-21.
- Kahane, Y. 1977. Capital adequacy and the regulation of financial intermediaries. *Journal of Banking and Finance* 1, 207-218.
- Keeley, M. & Furlong, F. 1990. A reexamination of the mean-variance analysis of bank capital regulation. *Journal of Banking and Finance* 14, 69-84.
- Koehn, M. & Santomero, A. 1980. Regulation of bank capital and portfolio risk. *Journal of Finance* 35, 1235-1244.
- Kontkanen, E. 2011. Pankkitoiminnan käsikirja. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Kullas, E. 2017. Pankkivalvoja haluaa estää pankkien sääntelyshoppailun. *Kauppalehti* 19.5.2017, A11.

- Leaven, L. & Valencia, F. 2008. Systemic banking crises: A new database. IMF working paper WP/08/224
- Mariathasan, M. & Merrouche, O. 2014. The manipulation of Basel risk-weights. *Journal of financial intermediation* 23, 300-321.
- Michelangeli, V. & Sette, E. 2016. How does bank capital affect the supply of mortgages? Evidence from a randomized experiment. Bank for international settlements working papers No. 557.
- Miles, D., Yang, J. & Marcheggiano, G. 2012. Optimal Bank Capital. *Economic Journal* 123, 1-37.
- Mishkin, F. S. 2004. *The economics of money, banking, and financial markets*. 7th ed. Columbia university.
- Mukkudem-Petersen, J. & Petersen, M. A. 2008. Optimizing asset and capital adequacy management in banking. *J optim theory appl* 137, 205-230.
- Muller, G. E. & Witbooi, P. J. 2014. An optimal portfolio and capital management strategy for Basel III compliant commercial banks. *Journal of applied mathematics*.
- Rossignolo, A. F., Fethi, M. D. & Shaban, M. 2013. Market crises and Basel capital requirements: Could Basel III have been different? Evidence from Portugal, Ireland, Greece and Spain (PIGS). *Journal of Banking & Finance* 37 (5), 1323-1339.
- Santos, J. 2001. Bank capital regulation in contemporary banking theory: A review of the literature. *Financial Markets, Institutions and Instruments* 10, 41-84.
- Tran, V. T., Lin, C.-T. & Nguyen, H. 2016. Liquidity creation, regulatory capital, and bank profitability. *International review of financial analysis* 48, 98-109.
- VanHoose, D. 2007. Theories of bank behaviour under capital regulation. *Journal of banking and finance* 31, 3680-3697.
- Valtiovarainministeriö 2016. Selvitys järjestelmäriskipuskurivaatimuksen käyttöönoton tarpeellisuudesta Suomessa. Asiantuntijatyöryhmän selvitys. Valtiovarainministeriön julkaisuja 4/2016.
- Vänskä, H. 2017. EKP lisäsi OP:n riskeihin viisi miljardia. *Kauppalehti* 10.2.2017.

Werner, R. A. 2016. A lost century in economics: Three theories of banking and the conclusive evidence. *International Review of Financial Analysis* 46, 361-379.

Verkkolähteet

About the Basel Committee. [Viitattu 10.3.2017] Bank for International Settlements. Saatavana:

<URL: <https://www.bis.org/bcbs/about.htm?m=3%7C14%7C573> >

BCBS. 1988. International convergence of capital measurement and capital standards. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf> >

BCBS. 2004. International convergence of capital measurement and capital standards. A revised framework. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf> >

BCBS. 2010. An assessment of the long-term economic impact of stronger capital and liquidity requirements. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs173.pdf> >

BCBS. 2011. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> >

BCBS. 2014. Basel III: the net stable funding ratio. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d295.pdf> >

BCBS. 2015. Revisions to the standardised approach for credit risk. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d347.pdf> >

BCBS. 2016a. Consultative document. Standardised measurement approach for operational risk. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d355.pdf> >

BCBS. 2016b. Consultative document. Reducing variation in credit risk-weighted assets – constraints on the use of internal model approaches. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d362.pdf> >

BCBS. 2016c. Basel III document. Revision to the securitisation framework. Bank for international settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d374.pdf> >

EU 2003/361/EY. Komission suositus, annettu 6 päivänä toukokuuta 2003, mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä (tiedoksiannettu numerolla K(2003) 1422). Euroopan unionin virallinen lehti L 124, 36-41. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0361&from=FI> >

EU 575/2013. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 575/2013 annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvaatimuksista ja asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti L 176, 1-337. Saatavana:

<URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/575/oj> >

EU 2013/36/EU. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, oikeudesta harjoittaa luottolaitostoimintaa ja luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvalvonnasta, direktiivin 2002/87/EY muuttamisesta sekä direktiivien 2006/48/EY ja 2006/49/EY kumoamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti L 176, 338-436. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0036&from=EN> >

EU 2014/59/EU. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/59/EU, annettu 15 päivänä toukokuuta 2014, luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten elvytys- ja kriisintarkkailukehyksestä sekä neuvoston direktiivin 82/891/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 2001/24/EY, 2002/47/EY, 2004/25/EY, 2005/56/EY, 2007/36/EY, 2011/35/EU, 2012/30/EU ja 2013/36/EU ja asetusten (EU) N:o 1093/2010 ja (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti L 173, 190-348. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0059&from=fi> >

EU 806/2014. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 806/2014, annettu 15 päivänä heinäkuuta 2014, yhdenmukaisten sääntöjen ja yhdenmukaisen menettelyn vahvistamisesta luottolaitosten ja tiettyjen sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisua varten yhteisen kriisinratkaisumekanismiin ja yhteisen kriisinratkaisurahaston puitteissa sekä asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti L 225, 1-90. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0806&from=en> >

EU 2015/61. Komission delegoitu asetus (EU) 2015/61, annettu 10 päivänä lokakuuta 2014, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 täydentämisestä luottolaitosten maksuvalmiusvaatimuksen osalta. Euroopan unionin virallinen lehti L 11, 1-36. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0061&from=FI> >

EU 2015/62. Komission delegoitu asetus (EU) 2015/62, annettu 10 päivänä lokakuuta 2014, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 575/2013 muuttamisesta vähimmäisomavaraisuusasteen osalta. Euroopan unionin virallinen lehti L 11, 37-43. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0062&from=FI> >

EU 2016/0360 (COD) Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus asetuksen (EU) N:o 575/2013 muuttamisesta vähimmäisomavaraisuusasteen, pysyvän varainhankinnan vaatimuksen, omien varojen ja hyväksyttävien velkojen vaatimusten, vastapuoliriskin, markkinariskin, keskusvastapuoliin liittyvien vastuiden, yhteistä sijoitustoimintaa harjoittaviin yrityksiin liittyvien vastuiden, suurten asiakasriskien ja raportointi- ja julkistamisvaatimusten osalta sekä asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta. Saatavana:

<URL: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/FI/COM-2016-850-F1-FI-MAIN-PART-1.PDF> >

EU 2016/1450. Komission delegoitu asetus (EU) 2016/1450, annettu 23 päivänä toukokuuta 2016, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/59/EU täydentämisestä niiden teknisten sääntelystandardien osalta, joissa täsmennetään arviointiperusteet liittyen menetelmiin, joilla asetetaan omia varoja ja hyväksyttäviä velkoja koskeva vähimmäisvaatimus. Euroopan unionin virallinen lehti L 237, 1-9. Saatavana:

<URL:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1450&from=FI> >

European Central Bank, Banking Supervision 2016. List of supervised entities. Saatavana pdf-muodossa:

<URL:

https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/list_of_supervised_entities_201612.en.pdf?7017e486a41a7b497cb7355b23a79889 >

Euroopan keskuspankki. 2014. Pankkivalvontaopas. Saatavana pdf-muodossa:

<URL:

<https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssmguidebankingsupervision201411.fi.pdf?348dbb04705c26458333e38215453796> >

Finanssivalvonta 2016. Makrovakaussvälineistö. [Viitattu 22.3.2017]

<URL:<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/makrovakaussvalvonta/makrovakaussvalineisto/Pages/Default.aspx> >

Finanssivalvonnan lehdistötiedote 6.7.2015 - 12/2015. Makrovakausspätös: Suomen systeemisesti merkittävät pankit määritetty ja niille asetettu lisäpääomavaatimukset. [Viitattu 22.3.2017]

<URL:http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Lehdistotiedotteet/Pages/12_2015.aspx >

FSB. 2015. Principles on loss-absorbing and recapitalisation capacity of G-SIBsin resolution. Total loss-absorbing capacity (TLAC) term sheet. Financial stability board. 9 November 2015. Saatavana:

<URL: <http://www.fsb.org/wp-content/uploads/TLAC-Principles-and-Term-Sheet-for-publication-final.pdf> >

History of the Basel Committee. [Viitattu 6.2.2017] Bank for International Settlements. Saatavana:

<URL: <http://www.bis.org/bcbs/history.htm> >

Laki luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisusta 1194/2014. Helsinki. 19.12.2014. Saatavana:

<URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141194#Lidp877376> >

Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014. Helsinki. 8.8.2014. Saatavana: <URL:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140610#Pidp3488624> >

Rahoitusvakaussvirasto. 2016. Alentamiskelpoisten velkojen vähimmäisvaatimuksen (MREL) soveltaminen. Rahoitusvakaussviraston muistio 22.12.2016. Saatavana:

<URL:<http://rvv.fi/documents/1871970/0/Alentamiskelpoisten+velkojen+v%C3%A4himm%C3%A4isvaatimuksen+%28MREL%29+soveltaminen/a9c62dd5-d2d7-4ca3-9131-fdb87370f163> >

Tehtävä ja tavoitteet. [Viitattu 15.4.2017] Rahoitusvakausvirasto. Saatavana:
<URL: <http://rvv.fi/tehtava-ja-tavoitteet> >

VM, 1029/2014. Valtiovarainministeriön asetus luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen muuttuvasta lisöpääomavaatimuksesta. Helsinki 5.12.2014. Saatavana:
<URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141029> >

VM, HE 137/2017. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luottolaitostoiminnasta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. 12.10.2017. Saatavana:
<URL: <http://vm.fi/paatos?decisionId=0900908f805413b5> >

LIITE 1 YDINPÄÄOMAINSTRUMENTIT (CET1)

Pääomainstrumentit katsotaan ydinpääomainstrumenteiksi (CET1) vain, jos kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

- a) laitos laskee instrumentit suoraan liikkeeseen laitoksen omistajien etukäteisellä luvalla tai, jos se on sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan sallittua, laitoksen ylimmän hallintoelimen etukäteisellä luvalla;
- b) instrumentit ovat maksettuja, eikä laitos ole rahoittanut suoraan tai välillisesti niiden ostoa;
- c) instrumentit täyttävät luokitukseltaan kaikki seuraavat edellytykset:
 - i) ne katsotaan direktiivin 86/635/ETY 22 artiklassa tarkoitetuksi pääomaksi;
 - ii) ne luokitellaan sovellettavassa tilinpäätössäännöstössä tarkoitetuksi omaksi pääomaksi;
 - iii) ne luokitellaan omaksi pääomaksi taseen mukaisen maksukyvyttömyyden määrittämiseksi kansallisen maksukyvyttömyyslainsäädännön niin vaatiessa;
- d) instrumentit esitetään selkeästi ja erikseen laitoksen tilinpäätöksen taseessa;
- e) instrumentit ovat eräpäivättömiä;
- f) instrumenttien pääoman määrää ei voida vähentää tai maksaa takaisin, jollei ole kyseessä joko
 - i) laitoksen selvitystila- ja konkurssimenettely; tai
 - ii) instrumenttien harkinnanvaraiset takaisinostot tai muut harkinnanvaraiset pääoman vähentämiskeinot, jolloin laitoksen on täytynyt saada toimivaltaiselta viranomaiselta etukäteinen lupa 77 artiklan mukaisesti;
- g) instrumentteja koskevissa säännöksissä ei ilmaista nimenomaisesti tai epäsuorasti, että instrumenttien pääomamäärää mahdollisesti tai tosiasiallisesti vähennetään tai että se mahdollisesti tai tosiasiallisesti maksetaan takaisin muussa tapauksessa kuin laitoksen selvitystila- ja konkurssimenettelyssä, eikä laitos esitä tällaista mainintaa muulla tavoin ennen instrumenttien liikkeeseenlaskua tai sen yhteydessä, lukuun ottamatta kuitenkin 27 artiklassa tarkoitettuja instrumentteja, kun laitos sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaan ei saa kieltäytyä lunastamasta niitä takaisin;
- h) instrumentit täyttävät voitonjaon osalta kaikki seuraavat edellytykset:
 - i) voitonjaon maksamisjärjestykseen liittyvää etuoikeutettua voitonjakoa ei suoriteta, mikä koskee myös muita ydinpääomainstrumentteja (CET1), ja instrumentteja koskevissa ehdoissa ei määrätä etuoikeuksista voitonjakoon;
 - ii) instrumenttien haltijoille suoritettava voitonjako voidaan maksaa ainoastaan jakokelpoisista eristä;
 - iii) instrumentteja koskevissa ehdoissa ei aseteta ylärajaa tai muita rajoituksia voitonjaon enimmäismäärälle, lukuun ottamatta kuitenkin 27 artiklassa tarkoitettuja instrumentteja;

- iv) voitonjaon määrä ei millään tavoin perustu hintaan, jolla instrumentit on ostettu liikkeeseenlaskun yhteydessä, lukuun ottamatta kuitenkin 27 artiklassa tarkoitettuja instrumentteja;
- v) instrumentteja koskevissa ehdoissa laitosta ei velvoiteta jakamaan voittoa instrumenttien haltijoille eikä laitos ole siihen muutenkaan velvoitettu;
- vi) voitonjaon maksamatta jättäminen ei aiheuta laitoksen maksukyvyttömyystapahtumaa;
- vii) laitokselle ei aseteta rajoituksia voitonjaon peruuttamisen vuoksi;
- i) instrumenteilla katetaan ensimmäinen ja suhteellisesti suurin osa tappioista niiden syntyessä, kun otetaan huomioon kaikki laitoksen liikkeeseen laskemat pääomainstrumentit, ja kullakin instrumentilla katetaan tappioita samassa määrin kuin kaikilla muilla ydinpääomainstrumenteilla;
- j) instrumentit sijoittuvat laitoksen maksukyvyttömyyden tai selvitystila- ja konkurssimenettelyn yhteydessä kaikkien muiden vaateiden jälkeen;
- k) instrumenttien omistajilla on laitoksen jäännösvaroihin kohdistuva oikeus, joka suhteutetaan selvitystila- ja konkurssimenettelyn yhteydessä kaikkien etuoikeudeltaan parempien vaateiden maksamisen jälkeen tällaisten liikkeeseenlaskettujen instrumenttien määrään ja joka ei ole kiinteämääräinen tai jolle ei ole asetettu ylärajaa, lukuun ottamatta kuitenkin 27 artiklassa tarkoitettuja instrumentteja;
- l) instrumenteille ei ole mikään seuraavista tahoista antanut sellaista vakuutta tai takausta, joka parantaa vaateen etuoikeusasemaa:
 - i) laitos tai sen tytäryritykset;
 - ii) laitoksen emoyritys tai sen tytäryritykset;
 - iii) emoyrityksenä toimiva rahoitusalan holdingyhtiö tai sen tytäryritykset;
 - iv) monialan holdingyhtiö tai sen tytäryritykset;
 - v) rahoitusalan sekaholdingyhtiö ja sen tytäryritykset;
 - vi) yritys, jolla on läheiset sidokset i-v alakohdassa tarkoitettuihin yhteisöihin;
- m) instrumentteihin ei kohdistu sopimus- tai muita järjestelyjä, jotka parantaisivat kyseisiin instrumentteihin perustuvien vaateiden etuoikeusasemaa maksukyvyttömyyden tai selvitystila- ja konkurssimenettelyn yhteydessä.

(EU 575/2013, 37-38.)

LIITE 2 ENSISIJAISEN LISÄPÄÄOMAN (AT1) INSTRUMENTIT

Pääomainstrumentit katsotaan ensisijaisen lisäpääoman

(AT1) instrumenteiksi vain, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- a) instrumentit on laskettu liikkeeseen, ja ne ovat maksettuja;
- b) mikään seuraavista ei ole ostanut instrumentteja:
 - i) laitos tai sen tytäryritykset;
 - ii) yritys, johon laitoksella on omistusyhteys, kun laitos pitää hallussaan suoraan tai välillisesti määräsvallan kautta vähintään 20:tä prosenttia yrityksen äänioikeuksista tai pääomasta;
- c) laitos ei ole rahoittanut suoraan tai välillisesti instrumenttien ostoa;
- d) instrumentit sijoittuvat laitoksen maksukyvyttömyyden yhteydessä toissijaisen pääoman (T2) instrumenttien jälkeen;
- e) mikään seuraavista tahoista ei ole antanut instrumenteille vakuutta tai takausta, joka parantaa vaateiden etuoikeusasemaa:
 - i) laitos tai sen tytäryritykset;
 - ii) laitoksen emoyritys tai sen tytäryritykset;
 - iii) emoyrityksenä toimiva rahoitusalan holdingyhtiö tai sen tytäryritykset;
 - iv) monialan holdingyhtiö tai sen tytäryritykset;
 - v) rahoitusalan sekaholdingyhtiö tai sen tytäryritykset;
 - vi) yritys, jolla on läheinen sidonnaisuus i-v alakohdassa tarkoitettuihin yhteisöihin;
- f) instrumentteihin ei kohdistu sopimus- tai muita järjestelyjä, jotka parantaisivat kyseisiin instrumentteihin perustuvien vaateiden etuoikeusasemaa maksukyvyttömyyden tai selvitystila- ja konkurssimenettelyn yhteydessä.
- g) instrumentit ovat eräpäivättömiä, eikä niitä koskevissa säännöksissä ole kannustimia siihen, että laitos lunastaisi ne takaisin;
- h) kun instrumentteja koskevat säännökset sisältävät yhden tai useamman ostoption, ostoption toteuttaminen voi perustua yksinomaan liikkeeseenlaskijan harkintavaltaan;
- i) instrumenttien ostooptio voidaan toteuttaa tai instrumentit voidaan lunastaa tai ostaa takaisin vain, jos 77 artiklassa säädetyt edellytykset täyttyvät, ja aikaisintaan viiden vuoden kuluttua liikkeeseenlaskupäivästä muulloin kuin 78 artiklan 4 kohdassa säädettyjen edellytysten täytyessä;
- j) instrumentteja koskevissa säännöksissä ei ilmaista nimenomaisesti tai epäsuorasti, että instrumenttien ostooptio voidaan mahdollisesti tai tosiasiallisesti toteuttaa tai instrumentit mahdollisesti tai tosiasiallisesti lunastetaan tai ostetaan takaisin, eikä laitos ilmaise tätä muulla tavoin, paitsi seuraavissa tapauksissa:
 - i) laitoksen selvitystila- ja konkurssimenettelyn jälkeen;
 - ii) instrumenttien harkinnanvaraisissa takaisinostoissa tai muissa harkinnanvaraisissa ensisijaiseen lisäpääoman (AT1) vähentämiskeinoissa, jolloin laitoksen on täytynyt saada toimivaltaiselta viranomaiselta etukäteinen lupa 7 artiklan mukaisesti;

- k) laitos ei ilmaise nimenomaisesti tai epäsuorasti, että toimivaltainen viranomainen suostuisi instrumenttien osto-option toteuttamista tai instrumenttien lunastusta tai takaisinostoa koskevaan pyyntöön;
- l) instrumentteihin liittyvä voitonjako täyttää seuraavat edellytykset:
- i) se maksetaan jakokelpoisista eristä;
 - ii) instrumentteihin liittyvän voitonjaon määrää ei muuteta laitoksen tai sen emoyrityksenä toimivan yrityksen luottoluokituksen perusteella;
 - iii) instrumentteja koskevissa säännöksissä annetaan laitokselle täysi harkintavalta peruuttaa instrumentteihin liittyvä voitonjako milloin tahansa rajoittamattomaksi ajaksi kumuloitumattomalta perustalta, ja laitos saa käyttää näitä peruutettuja maksuja rajoituksetta velvoitteidensa täyttämiseen niiden erääntyessä;
 - iv) voitonjaon peruuttamista ei pidetä laitoksen maksukyvyttömyytenä;
 - v) laitokselle ei aseteta rajoituksia voitonjaon peruuttamisen vuoksi;
- m) instrumentit eivät vaikuta sen määrittämiseen, että laitoksen velat ovat suurempia kuin sen varat, kun tällaisella määrityksellä testataan sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti maksukyvyttömyyttä;
- n) instrumentteja koskevissa säännöksissä edellytetään, että laukaisevan tapahtuman toteutuessa instrumenttien pääoman määrän kirjanpitoarvoa alennetaan pysyvästi tai väliaikaisesti tai instrumentit muunnetaan ydinpääoman (CET1) instrumenteiksi;
- o) instrumentteja koskevissa säännöksissä ei ole sellaisia ominaisuuksia, jotka voisivat estää laitoksen pääomajohdon vahvistamisen;
- p) kun laitos ei laske instrumentteja suoraan liikkeeseen, kummankin seuraavista edellytyksistä on täytyttävä:
- i) instrumentit laskee liikkeeseen yhteisö, joka kuuluu ensimmäisen osan II osaston 2 luvun nojalla konsolidoinnin piiriin;
 - ii) tulot ovat kyseiselle laitokselle välittömästi ja rajoituksetta saatavilla sellaisessa muodossa, joka täyttää tässä kohdassa säädetyt edellytykset

(EU 575/2013, 48-49.)

LIITE 3 TOISSIJAISEN PÄÄOMAN (T2) INSTRUMENTIT

Pääomainstrumentit ja etuoikeudeltaan huonommat lainat katsotaan toissijaisen pääoman (T2) instrumenteiksi, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

a) instrumentit on laskettu liikkeeseen tai etuoikeudeltaan huonommat lainat on nostettu, ja ne ovat kokonaan maksettuja;

b) mikään seuraavista ei ole ostanut instrumentteja tai myöntänyt etuoikeudeltaan huonompia lainoja:

i) laitos tai sen tytäryritykset;

ii) yritys, johon laitoksella on omistusyhteys, kun laitos pitää hallussaan suoraan tai välillisesti määräsvallan kautta vähintään 20:tä prosenttia yrityksen äänioikeuksista tai pääomasta;

c) laitos ei ole rahoittanut suoraan tai välillisesti instrumenttien ostoa tai etuoikeudeltaan huonompien lainojen myöntämistä;

d) instrumenttien pääomamäärää koskeva vaade on instrumentteja koskevien säännösten mukaan tai etuoikeudeltaan huonompien lainojen pääomamäärää koskeva vaade on etuoikeudeltaan huonompia lainoja koskevien säännösten mukaan kokonaan muiden velkojien vaateita huonommassa asemassa;

e) instrumenteille tai etuoikeudeltaan huonommille lainoille ei ole annettu vakuutta tai takausta, joka tehostaa seuraavien yritysten esittämien vaateiden etuoikeusasemaa:

i) laitos tai sen tytäryritykset;

ii) laitoksen tai sen tytäryritysten emoyrityksenä toimiva yritys;

iii) emoyrityksenä toimiva rahoitusalan holdingyhtiö tai sen tytäryritykset;

iv) monialan holdingyhtiö tai sen tytäryritykset;

v) rahoitusalan sekaholdingyhtiö ja sen tytäryritykset;

vi) yritys, jolla on läheinen sidonnaisuus i-v alakohdassa tarkoitettuihin yhteisöihin;

f) instrumentteihin tai etuoikeudeltaan huonompiin lainoihin ei kohdistu järjestelyjä, jotka parantaisivat instrumentteihin tai etuoikeudeltaan huonompiin lainoihin perustuvan vaateen etuoikeusasemaa;

g) instrumenttien tai etuoikeudeltaan huonompien lainojen alkuperäinen maturiteetti on vähintään viisi vuotta;

h) instrumentteja tai etuoikeudeltaan huonompia lainoja koskevissa säännöksissä ei ole kannustimia siihen, että laitos lunastaisi tai maksaisi takaisin niiden pääomamäärän ennen niiden erääntymistä;

i) jos instrumentteihin tai etuoikeudeltaan huonompiin lainoihin sisältyy yksi tai useampi osto-optio tai varhaisen takaisinmaksun optio, optioiden käyttö on yksinomaan liikkeeseenlaskijan tai velallisen harkintavallassa;

j) instrumenttien tai etuoikeudeltaan huonompien lainojen osto-optio voidaan toteuttaa tai ne voidaan lunastaa, ostaa takaisin tai maksaa varhain takaisin vain, jos 77 artiklassa säädetyt edellytykset täyttyvät, ja aikaisintaan viiden vuoden kuluttua liikkeeseenlaskupäivästä tai nostamisesta, paitsi jos 78 artiklan 4 kohdassa vahvistetut edellytykset täyttyvät;

k) instrumentteja tai etuoikeudeltaan huonompia lainoja koskevissa säännöksissä ei ilmaista nimenomaisesti tai epäsuorasti, että instrumenttien tai etuoikeudeltaan huonompien lainojen osto-optio voidaan mahdollisesti tai tosiasiallisesti toteuttaa tai ne mahdollisesti tai tosiasiallisesti lunastetaan, ostetaan takaisin tai maksetaan varhain takaisin laitoksen toimesta muutoin kuin laitoksen maksukyvyttömyyden tai selvitystila- ja konkurssimenettelyn yhteydessä, eikä laitos ilmaise tätä muulla tavoin;

l) instrumentteja tai etuoikeudeltaan huonompia lainoja koskevissa säännöksissä ei anneta haltijalle oikeutta nopeuttaa tulevaa suunniteltua koron tai pääoman maksua muuten kuin laitoksen maksukyvyttömyyden tai selvitystila- ja konkurssimenettelyn yhteydessä;

m) instrumentteihin tai etuoikeudeltaan huonompiin lainoihin liittyvien koron- tai osingonmaksujen määrää ei muuteta laitoksen tai sen emoyrityksenä toimivan yrityksen luottoluokituksen perusteella;

n) kun laitos ei laske instrumentteja suoraan liikkeeseen tai ei suoraan nosta etuoikeudeltaan huonompia lainoja, molempien seuraavien ehtojen on täytyttävä:

i) instrumentit laskee liikkeeseen tai etuoikeudeltaan huonommat lainat nostaa yhteisö, joka kuuluu ensimmäisen osan II osaston 2 luvun nojalla konsolidoinnin piiriin;

ii) tulot ovat välittömästi ja rajoituksetta laitoksen saatavilla sellaisessa muodossa, joka täyttää tässä kohdassa säädetyt edellytykset.

(EU 575/2013, 54-55.)

LIITE 4 TLAC -KELPOISET INSTRUMENTIT

TLAC -vaatimukseen kelpaavan instrumentin tulee:

- a) olla maksettu
- b) olla suojaamaton
- c) ei saa olla kuittausten tai muiden toimenpiteiden kohteena, jotka voisivat heikentää tappionsietokykyä toimeenpantaessa
- d) jäljellä olevalta maturiteetiltaan vähintään vuoden tai olla eräpäivätön
- e) ei saa olla haltijan lunastettavissa ennen maturiteetin päättymistä
- f) ei saa olla rahoitettu suorasti tai epäsuorasti päätöksenteon kohteena olevan tahon toimesta tai olla osittain yhteydessä ko. tahoon

TLAC -kelpoinen instrumentti ei saa sisältää:

- a) vakuutettuja talletuksia
- b) lyhyen ajan talletuksia (alkuperäinen maturiteetti alle vuoden)
- c) johdannaisiin perustuvia vastuita
- d) velkoja, joilla on johdannaisominaisuuksia
- e) vastuita, jotka muodostuvat muualta kuin sopimuksen kautta (esim. verovelat)
- f) vastuita, joita preferoidaan suojaamattomiin senioriluottoihin relevantin lain mukaan
- g) vastuita, joita ei voida alaskirjata tai muuttaa omaksi pääomaksi

(FSB, 2015.)

LIITE 5 MREL-KELPOISET VELAT

Velan nimellisarvoa voidaan alentaa. Tällaisia velkoja ovat muut velat, paitsi:

- 1) talletukset, jos ne ovat korvattavia virastolain 5 luvun nojalla
- 2) vakuudelliset velat, jos vakuuden käypä arvo kattaa velan määrän
- 3) velka, joka perustuu työsuhteeseen, lukuun ottamatta luottolaitostoiminnasta annetun lain 8 luvun 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja muuttuvia palkkioita
- 4) laitoksen tai yrityksen toiminnassaan tarvitsemien hyödykkeiden ja palvelujen ostovelka
- 5) alkuperäiseltä kestoltaan enintään seitsemän päivän pituinen velka laitokselle, joka ei kuulu laitoksen kanssa samaan ryhmään
- 6) eräistä arvopaperi- ja valuuttakaupan sekä selvitysjärjestelmien ehdoista annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa selvitysjärjestelmässä maksujen tai arvopaperien selvityksestä johtuva velka, joka erääntyy aikaisemmin kuin seitsemän päivän kuluttua tämän lain 7 luvun 1 §:ssä tarkoitettun päätöksen tekemisestä
- 7) virastolain 5 luvun 4 §:n 1 momentin mukainen talletussuojamaksu.

Lisäksi MREL-kelpoisten velkojen on täytettävä seuraavat edellytykset:

- 1) rahoitusväline on täysin maksettu
- 2) laitos ei ole suoraan tai välillisesti antanut luottoa tai vakuutta niiden rahoitusvälineiden hankintaa varten, johon velka perustuu
- 3) velan jäljellä oleva juoksuaika on vähintään vuosi
- 4) velka ei perustu johdannaissopimukseen
- 5) velka ei perustu korvattavaan tai etuoikeutettuun talletukseen
- 6) laitoksella ei ole saamisoikeutta velkaan eikä laitos ole antanut velasta vakuutta tai takausta

(RVV, 2016; KRL, 8 luku 4§.)